

provincie
Zuid-Holland

EU-subsidiemonitor 2021-2027

Provincie Zuid-Holland

Peildatum 1 september 2024

Oprichtgever: Provincie Zuid-Holland
Projectteam ERAC:
Chantal Peters, Martijn Panjer,
Julia van Loon, Luc Geraeds

9 januari 2025
Provincie Zuid-Holland

Inhoudsopgave

Inleiding	4
Algemeen beeld programma's	6
Organisaties en samenwerkingen	17
Niet-projectgebonden financieringen: Directe betalingen en leningen	26
Benchmark.....	29
Bijlagen	32

Afkortingenlijst

Afkorting Europese programma's	Omschrijving
AMIF	Asylum, Migration and Integration Fund
CEF	Connecting Europe Facility
COSME	Competitiveness of Enterprises and Small and Medium-sized Enterprises
ELFPO	Europees Landbouwfonds voor Plattelandsontwikkeling
EMVAF	European Maritime, Fisheries and Aquaculture Fund
ESF+	European Social Fund Plus
I3	Interregional Innovation Investments
ISF	Internal Security Fund
JTF	Just Transition Fund

Overige afkortingen	Omschrijving
COROP-regio	Coördinatiecommissie Regionaal Onderzoeksprogramma
EIB-leningen	Leningen van de Europese Investeringsbank
EIM-rekentool	Economische Impact Model-rekentool

één

Inleiding

1.1 Aanleiding

In opdracht van provincie Zuid-Holland monitort ERAC de verlening van Europese subsidie aan projecten met organisaties die zijn gevestigd in Zuid-Holland. ERAC heeft de eerste inventarisatie in 2016 uitgevoerd en jaarlijks geactualiseerd. Deze inventarisatie heeft betrekking op de nieuwe programmaperiode 2021-2027. De resultaten hiervan worden gepresenteerd in dit rapport. De gepresenteerde cijfers hebben als peildatum **1 september 2024**.

Vanaf deze monitorrapportage ligt de focus grotendeels op de programmaperiode 2021-2027. Dit betekent dat voor het eerst de gegevens over de periode 2014-2020 niet meer zijn opgenomen. Gegevens over de periode 2014-2020 zullen waar van meerwaarde gebruikt worden als korte vergelijking tussen de vorige en huidige periode, bijvoorbeeld op het gebied van tempo van subsidietoekenningen. Omdat de gegevens van de periode 2014-2020 nauwelijks meer wijzigen, hooguit (beperkt) financieel, werken we deze gegevens niet meer bij. De 'eindstand' van deze programmaperiode is derhalve weergegeven in de rapportage met peildatum 1 september 2023.

Hoofdconclusie

Vanaf het begin van de huidige programmaperiode 2021-2027 tot aan de peildatum 1 september 2024 is **€ 1.726.265.121** aan Europese subsidie toegekend aan **702** unieke organisaties (**2.382** projectdeelnames) in Zuid-Holland. Deze organisaties besteden de subsidie bij het realiseren van **1.930 projecten**. Hieruit volgt een werkgelegenheidseffect in Zuid-Holland van **26.499 fte**. Met de verschillende projecten wordt een CO2-reductie van **206.705 ton** bereikt.

Naast de projectgebonden subsidies zijn ook de directe betalingen die Zuid-Hollandse landbouwers hebben ontvangen opgenomen in deze inventarisatie. Het betreft hier additioneel **€ 267.253.803**.

Ten slotte zijn ook EIB-leningen aan Zuid-Hollandse organisaties onderdeel van deze inventarisatie. De totale omvang van deze investeringen betreft **€ 1.205.203.091**.

1.2 Leeswijzer

Dit rapport heeft de volgende opbouw:

- Hoofdstuk twee: Verleende Europese subsidie per 1 september 2024
- Hoofdstuk drie: Samenwerking
- Hoofdstuk vier: Analyses
- Hoofdstuk vijf: Benchmark

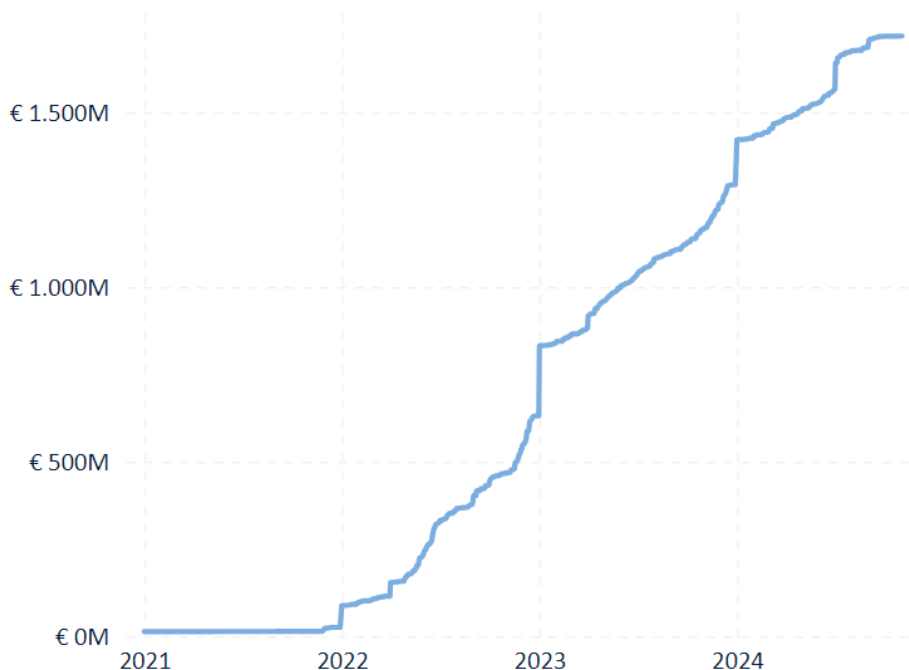
Als bijlagen zijn de overzichtstabellen van de Europese programma's en informatie over de opzet van de inventarisatie toegevoegd. De informatie is weergegeven in overzichtelijke tabellen, figuren en andere visuals. In de tabellen zijn gele balken weergegeven, dit is een nieuwe opmaak die voor deze programmaperiode gehanteerd wordt. Via deze balken is in een oogopslag te zien hoeveel procent die betreffende categorie uitmaakt van het totaal. Daarnaast worden de hoofdpunten onder tabellen, figuren en andere visuals waar nodig toegelicht. Aanvullende toelichting wordt weergegeven in de voetnoten.

twee

Algemeen beeld programma's

2.1 Europese subsidie in Zuid-Holland

Per peildatum 1 september 2024 is binnen **1.930 projecten** in totaal **1,7 miljard euro** aan Europese subsidie toegekend aan organisaties in Zuid-Holland binnen de huidige programmaperiode (2021-2027). In figuur 1 is te zien hoe de toekenning zich in de tijd heeft ontwikkeld. Hierin is te zien dat pas vanaf maart 2022 de toegekende subsidie substantieel toeneemt. Dit komt doordat programma's een opstartfase kennen waarin nog geen subsidies kunnen worden toegekend.

Figuur 1: Cumulatieve groei toegekende Europese subsidie in provincie Zuid-Holland

2.1.1 Vergelijking huidige en vorige programmaperiode

Om de toegekende subsidie beter in perspectief te plaatsen, is het nuttig om een vergelijking te maken met hetzelfde meetmoment in de vorige programmaperiode, namelijk 1 september 2017. Op dat moment bedroeg de toegekende subsidie aan organisaties in de provincie Zuid-Holland € 915.052.871 binnen 1.444 projecten en 664 unieke organisaties.

Het positieve verschil van € 811,2 miljoen tussen de twee meetmomenten toont een stijging van 88,7% in de toegekende subsidies in de huidige programmaperiode. Ook het aantal projecten is toegenomen, met een stijging van 486 projecten. Het aantal unieke organisaties vertoont een relatief kleine toename van 38, terwijl het aantal projectdeelnames sterk is gestegen met 947 extra deelnames. Dit betekent dat in de huidige programmaperiode organisaties vooral in meer projecten deelnemen en het gemiddeld te ontvangen subsidiebedrag ook hoger ligt.

2.2 Europese subsidie en aantal projecten naar Europees programma

In dit hoofdstuk zijn de resultaten in subsidie en aantallen projecten naar Europees programma¹ weergegeven.

	Projecten	Europese subsidie
Europese regie	1.636	€ 1.401.782.682
CEF	17	€ 127.765.782
COSME	2	€ 3.533.919
Creative Europe	12	€ 1.933.055
Digital Europe	44	€ 22.937.062
ERASMUS+	331	€ 60.956.869
Europe for citizens	40	€ 7.664.675
Horizon Europe	1137	€ 889.751.556
Innovation Fund	6	€ 265.678.500
Interreg VIC Europe	10	€ 2.580.490
Interregional Innovation Investments (I3)	6	€ 2.405.175
LIFE	31	€ 16.575.600
Nationale regie	99	€ 211.728.361
AMIF	26	€ 115.749.031
EMVAF	13	€ 356.337
ESF+	42	€ 70.185.918
ISF	18	€ 25.437.075
Regionale regie	195	€ 112.754.077
EFRO 2021-2027 Noord-Nederland	2	€ 19.145
EFRO 2021-2027 Oost-Nederland	3	€ 474.544
ELFPO	3	€ 711.595
Interreg VIA Duitsland-Nederland	4	€ 0
Interreg VIA Vlaanderen-Nederland	11	€ 3.576.186
Interreg VIB Noordzeeregio	16	€ 4.728.878
Interreg VIB North West Europe	10	€ 3.935.852
Just Transition Fund (JTF)	43	€ 56.909.069
Kansen voor West III	85	€ 39.152.929
OPZuid EFRO 2021-2027	18	€ 3.245.879
Totaal	1.930	€ 1.726.265.121

Tabel 1: Aantal projecten en Europese subsidie per Europees programma

¹ Een aantal programma's komen nog niet voor in de update. Deze programma's zitten nog in de opstartfase en/of hebben voornamelijk nog geen projecten gepubliceerd en/of aangekondigd. Betreffende programma's zijn: Eurostars, EEE-F en URBACT.

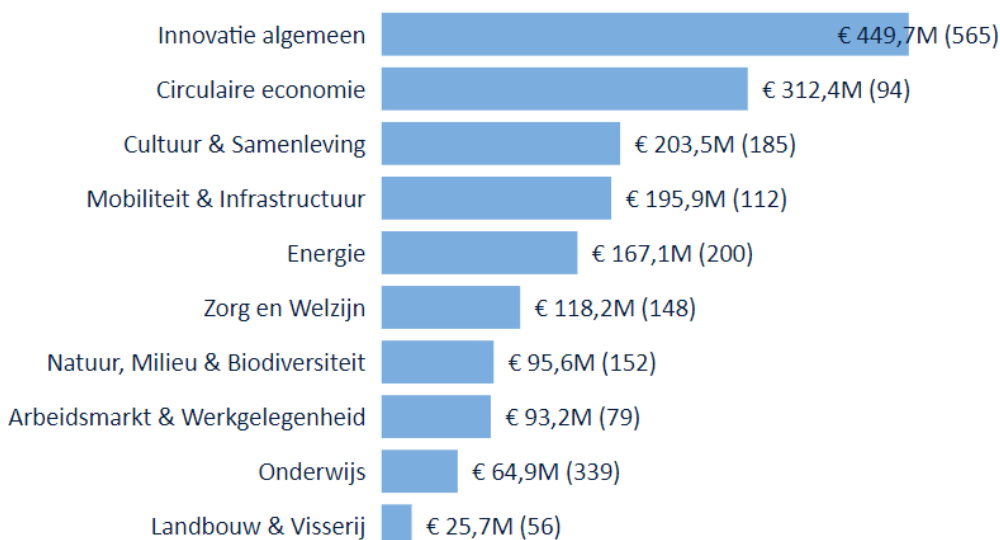
Opmerkingen bij tabel 1:

- Nieuw in deze rapportage ten opzichte van de vorige rapportage zijn de Europese programma's COSME, Digital Europe en de regionale programma's EFRO 2021-2027 Oost-Nederland, Interreg VIA Duitsland-Nederland, Interreg VIB North West Europe en JTF.
- Binnen Europese regie is Horizon Europe wederom het grootste programma in zowel toegekende subsidie als aantal projecten. Ten opzichte van de vorige peildatum is er een toename van 454 projecten en € 335 miljoen te zien.
- Evenals in de vorige rapportage scoort Innovation Fund in Zuid-Holland goed met zes projectdeelnames (tien voor Nederland in totaal) en € 265,7 miljoen toegekende subsidie.
- Het programma Digital Europe kent op het moment van peilen 44 projectdeelnames vanuit Zuid-Holland op een totaal van 77 projecten voor Nederland in totaal.
- Opvallend is de groei in toegekende subsidie op zowel nationale als regionale regie ten opzichte van de vorige rapportage. Binnen nationale regie is sprake van net geen verzesvoudiging van toegekende Europese subsidie. Binnen regionale regie is het bedrag aan Europese subsidie verviervoudigd.
- Binnen de nationale regie kent met name AMIF een hoge stijging, namelijk van € 115 miljoen. De Immigratie- en Naturalisatiedienst en het Ministerie van Justitie en Veiligheid ontvangen binnen dit programma de meest toegekende subsidie, met respectievelijk € 30,3 en €19,2 miljoen.

2.3 Europese subsidie naar sector

2.3.1 Europese subsidie naar bestuurlijk thema

In deze paragraaf is de verdeling van de totaal toegekende Europese subsidie verdeeld naar de bestuurlijk thema's. Onderstaand figuur geeft de verdeling per bestuurlijk thema weer, waarbij tussen haakjes ook het aantal projecten staat vermeld.

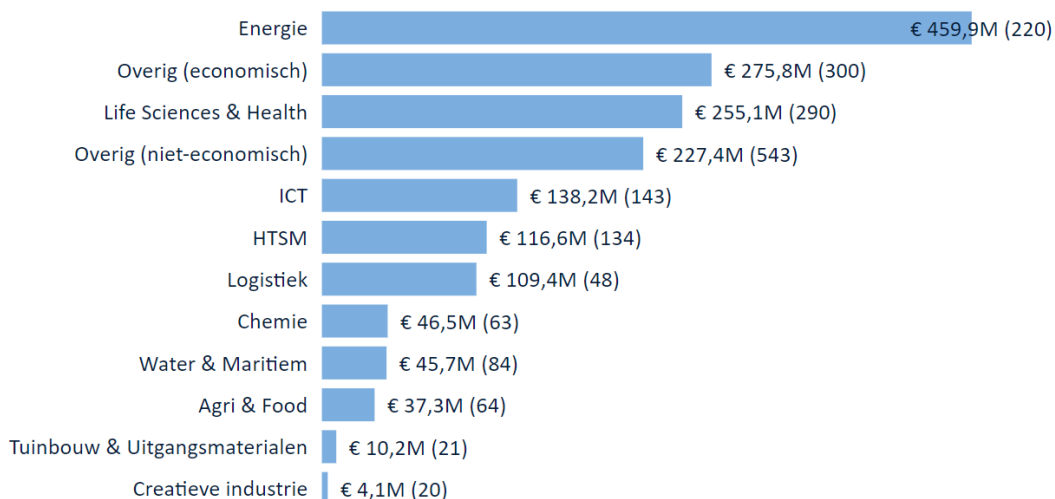
Figuur 2: Europese subsidie (met aantal projecten) per bestuurlijk thema

Opmerkingen bij figuur 2:

- Het thema 'Innovatie Algemeen' voert de lijst aan, net als in de vorige rapportage. 'Innovatie algemeen' betreft innovatie die niet direct aan één specifiek ander bestuurlijk thema te koppelen is. Veel Horizon-projecten vallen onder deze categorie. Het Ministerie van Economische Zaken en Klimaat ontvangt voor het Horizon-project "InnovativeSMEs" de meeste Europese subsidie (€ 19,2 miljoen).
- Het thema 'Circulaire economie' behoudt de tweede plaats uit de vorige rapportage. Met name de projecten binnen Innovation Fund vallen onder circulaire economie.
- Opvallend is de derde plek voor 'Cultuur & Samenleving', welke in de vorige rapportage nog op plek 7 stond. Deze ontwikkeling wordt veroorzaakt door een toename van toegekende subsidie binnen het AMIF. Andere programma's die o.a. binnen dit bestuurlijk thema vallen zijn Europe for Citizens, Horizon Europe en Creative Europe.

2.3.2 Europese subsidie naar topsector

Alle projecten zijn gecategoriseerd naar economische topsector volgens het nationaal topsectorenbeleid. Economische projecten die niet onder deze sectoren te plaatsen waren, zijn ingedeeld onder 'Overig (economisch)'. De niet-economische projecten zijn weergegeven als 'Overig (niet-economisch)'.²

Figuur 3: Europese subsidie (met aantal projecten) per topsector

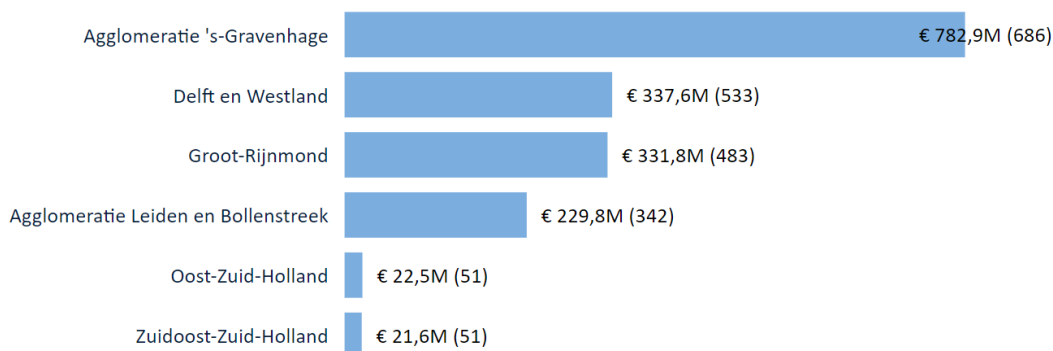
Opmerkingen bij figuur 3:

- De topsector 'Energie' voert bovenstaande lijst aan, met een toename van € 209,7 miljoen toegekende subsidie en 111 projecten. Deze topsector is nauw verwant met bestuurlijke thema's 'Circulaire economie' en 'Energie'.
- Nieuwkomer in deze rapportage is de topsector 'Tuinbouw & Uitgangsmaterialen'. Deze topsector is terug te zien in projecten binnen Horizon Europe, Kansen voor West III en EFRO Oost-Nederland.
- De categorie 'Overig (economisch)' staat in de bovenstaande figuur op de tweede plek. Binnen deze categorie vallen projecten met een economische meerwaarde die niet direct te koppelen is aan een specifieke topsector. De programma's die het meest bijdragen aan deze categorie zijn Horizon Europe en ESF+.

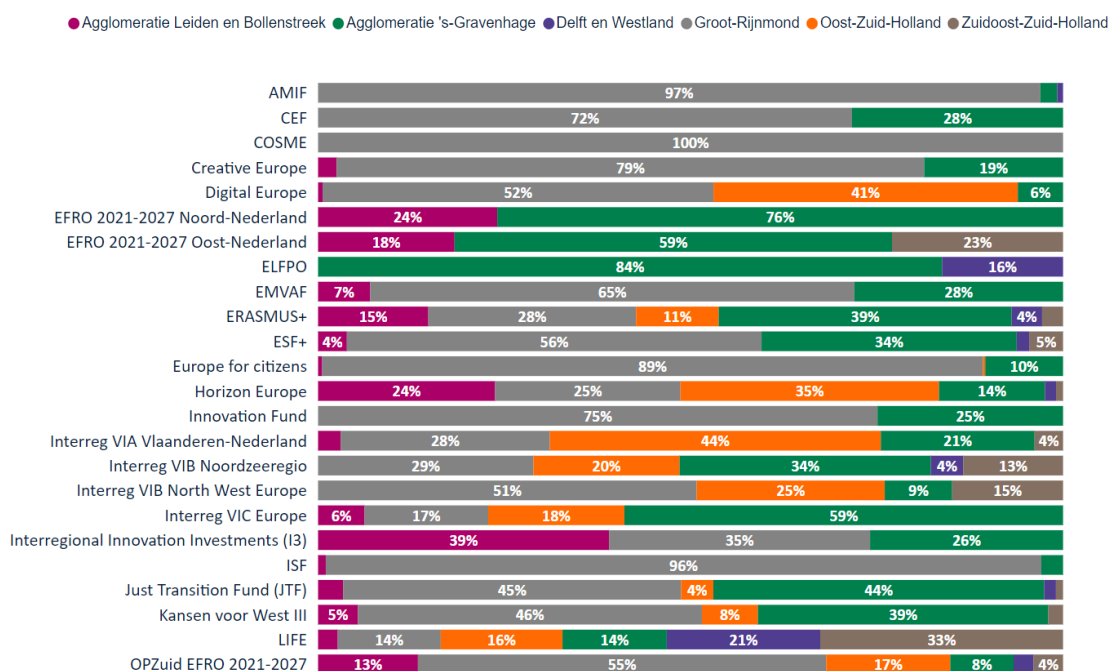
² Niet-economische projecten komen bijvoorbeeld voor in programma's als Erasmus+ of Creative Europe. Dit zijn programma's die niet-economisch georiënteerd zijn.

2.4 Europese subsidie geografisch uitgesplitst

In deze paragraaf wordt de verleende Europese subsidie weergegeven naar Zuid-Hollandse COROP-regio's (figuur 4) en gemeenten. De verdeling van Europese subsidie per programma's over de COROP-regio is weergegeven in figuur 5. De verdeling van de verleende Europese subsidie per organisatietype is weergegeven in kaartvorm.

Figuur 4: Europese subsidie (met aantal projecten) per COROP-regio

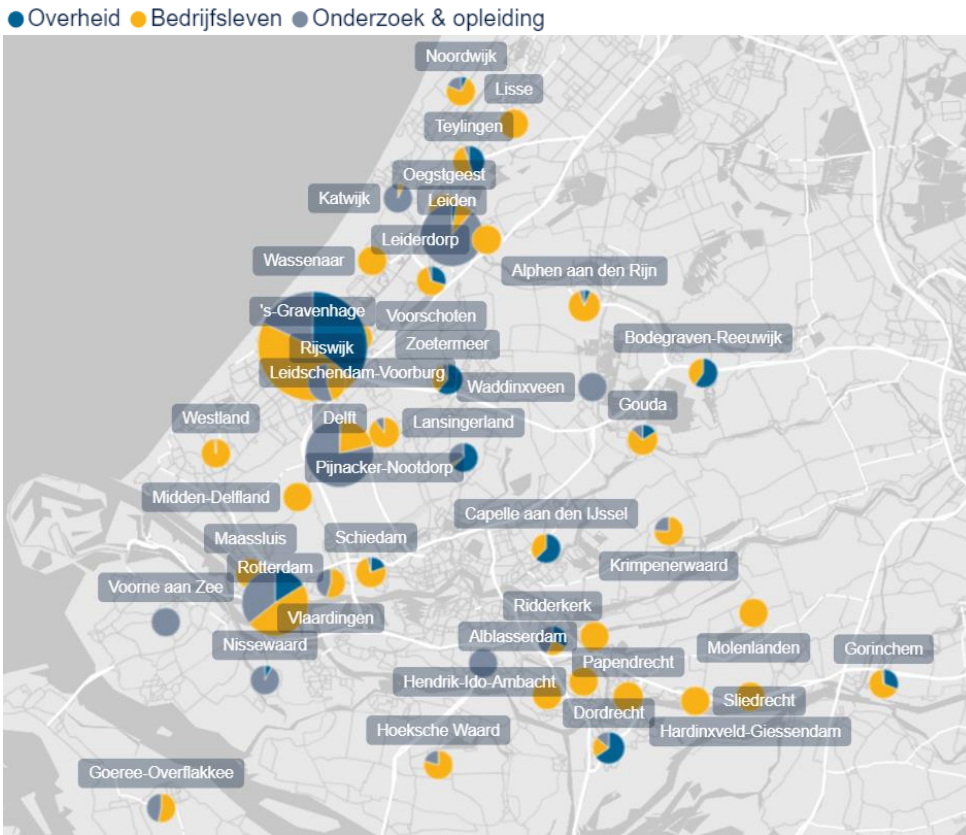

Figuur 5: Verdeling Europese subsidie per Europees programma naar COROP-regio

Opmerkingen bij figuur 4 en 5:

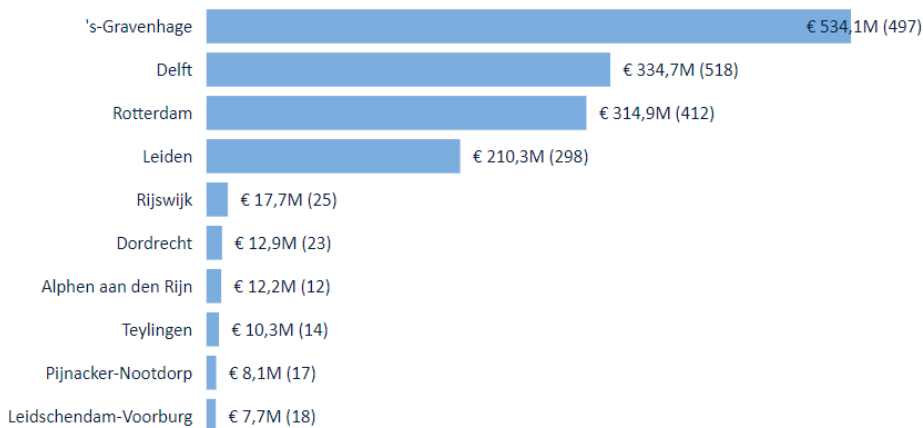
- De verdeling tussen de drie COROP-regio's is onveranderd gebleven ten opzichte van de vorige rapportage. Dat de regio Agglomeratie 's-Gravenhage de lijst aanvoert, komt deels doordat veel organisaties die tot de Rijksoverheid behoren in deze regio zijn gevestigd.
- De meeste groei in het aantal projecten en Europese subsidie ten opzichte van de vorige rapportage is te zien voor de COROP-regio Agglomeratie 's-Gravenhage. Dit beeld zien we ook terug in de deelname van dit gebied in de verschillende Europese programma's in figuur 5: in 14 van de 24 programma's is deze regio de grootste participant. Van de totale Europese subsidie van 782,9 miljoen euro is 187,1 miljoen euro toegekend aan drie bedrijven voor drie verschillende Innovation Fund-projecten. Deze bedrijven zijn Rotterdam Hydrogen Company B.V. (gevestigd in Den Haag), TotalEnergies Renewables Nederland B.V., en Shell Nederland B.V.
- In de COROP-regio Agglomeratie Leiden en Bollenstreek zijn de dominante organisaties het Leids Universitair Medisch Centrum, Universiteit Leiden en Naturalis Biodiversity Center.
- In het algemeen toont de COROP-regio Groot-Rijnmond de meeste participatie in de verschillende programma's, waarvan bij twaalf programma's het aandeel het grootst is.
- Oost-Zuid-Holland laat de kleinste groei in het aantal projecten zien, met een toename van 20 projecten en € 4,5 miljoen toegekende subsidie. De organisatie Frames Energy Systems B.V. ontvangt de meeste subsidie (€ 7,4 miljoen) voor het Horizon Europe project 'HOPE'.

De overzichtskaart geeft de Europese subsidie per gemeente per organisatie type weer.

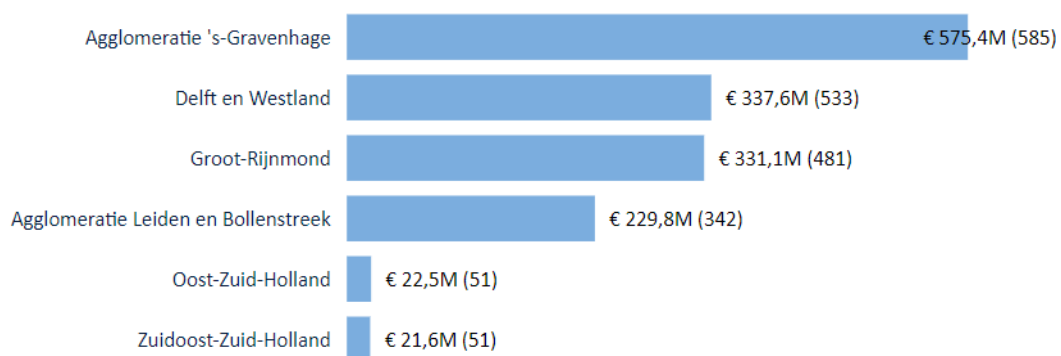

Kaart 1: Europese subsidie per Zuid-Hollandse gemeente naar organisatie type

De Top-10 Zuid-Hollandse steden met de hoogste toegekende subsidies wordt weergegeven in figuur 6. Om een genuanceerder beeld te bieden van de geografische verdeling van de Europese subsidies binnen Zuid-Holland, zijn in de onderstaande figuren de subsidies toegekend aan de Rijksoverheid buiten beschouwing gelaten. In figuur 7 is het totaalbedrag aan toegekende Europese subsidies per COROP-regio in Zuid-Holland gepresenteerd.

Figuur 6: Verdeling toegekende subsidie over Zuid-Hollandse steden (top tien) (excl. Rijksoverheid)

Figuur 7: Europese subsidie (met aantal projecten) per COROP-regio (excl. Rijksoverheid)

Opmerkingen bij figuur 6 en 7:

- Figuur 6 laat zien dat de meeste subsidies terechtkomen bij organisaties gevestigd in Den Haag, Delft, Rotterdam en Leiden. Hoewel Delft qua aantal projecten hoger scoort dan Den Haag, met een verschil van 21 projecten, is de omvang van de projecten, op het gebied van toegekende subsidie, in Den Haag gemiddeld groter. Dit sluit aan bij de eerder genoemde subsidies vanuit het Innovation Fund.
- Figuur 7 toont dat de rangorde van regio's onveranderd blijft, zelfs wanneer de Rijksoverheid buiten beschouwing wordt gelaten. Wel is er een verschil van 248,8 miljoen euro aan Europese subsidies waarneembaar bij de regio 's-Gravenhage.

2.5 Gecreëerde werkgelegenheid

De cijfers uit tabel 3 zijn gebaseerd op de categorisering van ieder project naar één van de 21 categorieën in de EIM-rekentool. Uit deze tabel blijkt een totaal werkgelegenheidseffect van **26.499 fte** door de toegekende Europese subsidie.

Zoals in de tabel te zien is, worden voor enkele EIM-categorieën – ongeacht de projectomvang of andere specificaties – geen arbeidsplaatsen voorzien.

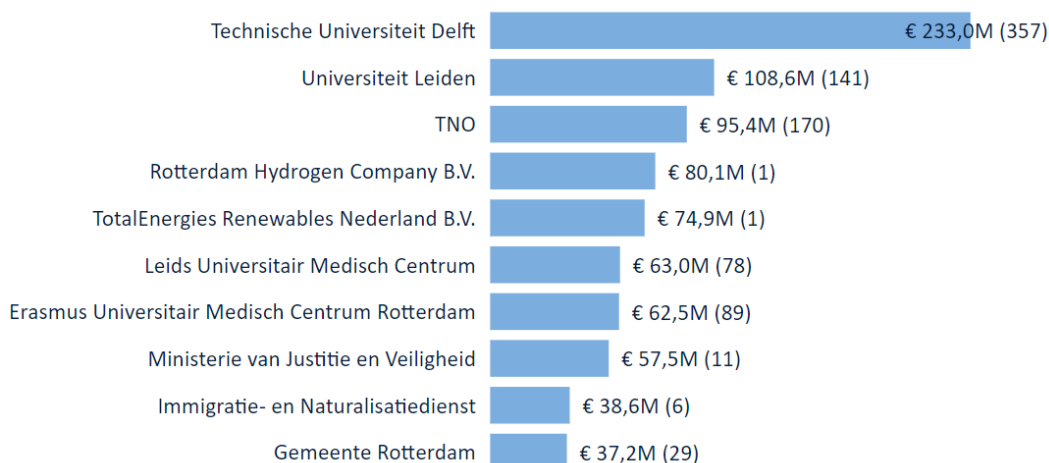
EIM	Arbeitsplaatsen	Europese subsidie
Ontwikkelingen van technologie en innovatie in speerpuntsectoren	10.020	€ 813.067.373
Scholing en arbeidsmarkt	8.833	€ 157.436.524
Stimulering clustervorming in sectoren	5.529	€ 468.892.737
Oprichten en uitbreiden kennisinstellingen	772	€ 29.603.245
Ontwikkelen en stimuleren ict-toepassingen in MKB	581	€ 9.907.616
Bedrijfsgerichte maatregelen rond het faciliteren van ondernemerschap in het MKB	531	€ 8.380.650
Intensiveren van R&D-capaciteit in de regio	120	€ 25.286.167
Bedrijfsgerichte maatregelen rond het stimuleren van ondernemerschap in het MKB	111	€ 1.256.443
Herinrichting landelijk gebied	3	€ 652.060
Uitbreiding en modernisering cultureel aanbod	0	€ 14.469.071
Kwaliteitsverbetering openbare ruimte	0	€ 6.399.400
Kwaliteitsverbetering werklocaties	0	€ 32.274.075
Verbetering milieukwaliteit	0	€ 23.449.587
Bereikbaarheid en mobiliteit (geen infrastructuur)	0	€ 48.275.312
Duurzaam revitaliseren en herstructureren van bestaande bedrijfsterreinen	0	€ 7.680.294
Bereikbaarheid van kenniscentra, hoogwaardige werklocaties en bovenregionale voorzieningen en toplocaties	0	€ 79.234.566
	26.499	€ 1.726.265.121

Tabel 3: Europese subsidie en gecreëerde arbeidsplaatsen per EIM-categorie

drie

Organisaties en samenwerkingen**3.1 Top-10 Zuid-Hollandse organisaties**

Figuur 8 toont de organisaties uit Zuid-Holland met de meest verleend gekregen Europese subsidie. Tussen haakjes is aangegeven in hoeveel projecten de organisatie participeert.

Figuur 8: Top-10 Zuid-Hollandse organisaties naar Europese subsidie (en aantal projectdeelnames)

Ten opzichte van de vorige rapportage zien we enkele nieuwe namen terug in deze lijst:

- TotalEnergies Renewables Nederland B.V.
- Leids Universitair Medisch Centrum
- Immigratie- en Naturalisatiedienst
- Gemeente Rotterdam

Voor nieuwkomer Immigratie- en Naturalisatiedienst is de toetreding tot de top-10 te verklaren vanuit de toevoeging van AMIF aan de EU-monitoring. Voor TotalEnergies Renewables Nederland B.V. is de toetreding tot de top-10 te verklaren door de toegekende subsidie binnen het Innovation Fund. Dit zijn vooralsnog de enige programma's waarin deze organisaties deelnemen, waarbij zij door de grote "tickets" (subsidiebedragen) van de programma's hun intrede hebben gedaan in de top-10.

Technische Universiteit Delft blijft, net als in de vorige rapportage, koploper in Zuid-Holland met € 233 miljoen en 357 projectdeelnames.

3.2 Categorisering organisaties naar type begunstigden

Tabel 4 toont de verdeling van organisaties per type. In deze tabel is het aantal projectdeelnames en de bijbehorende Europese subsidie per type organisatie weergegeven. Het aantal deelnames ligt hoger dan het totaal aantal projecten. Dit komt doordat in sommige projecten meerdere Zuid-Hollandse organisaties deelnemen.

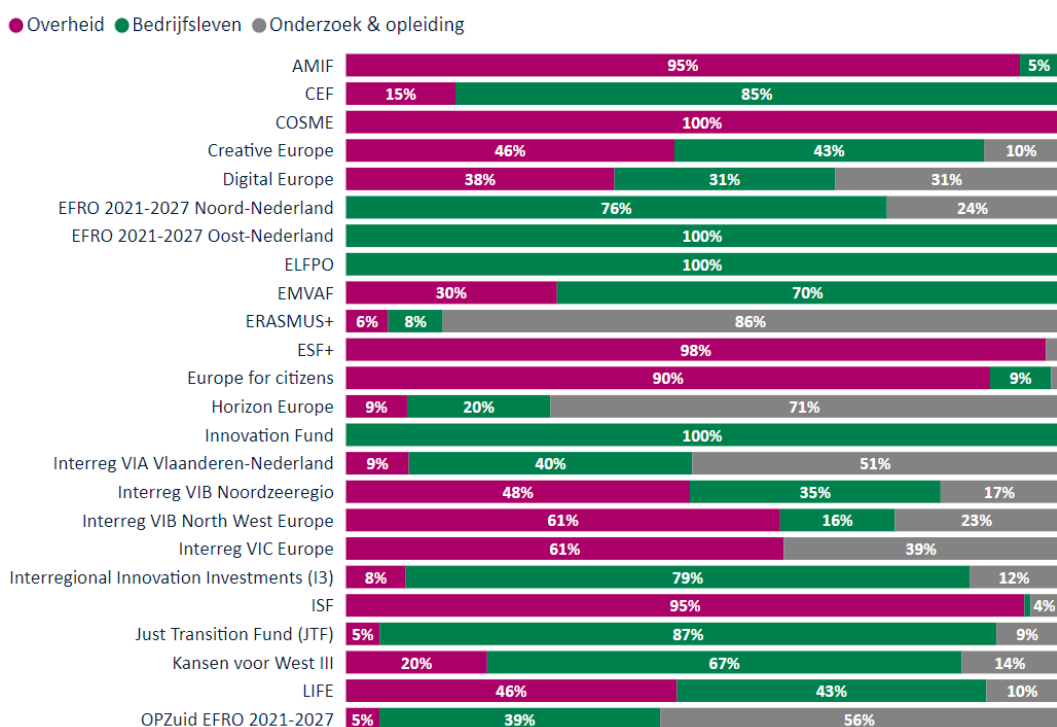
	Unieke organisaties	Project-deelnames	Europese subsidie
Bedrijfsleven	452	706	€ 663.525.220
MKB	291	443	€ 200.713.386
Groot bedrijf	51	79	€ 327.847.108
Landbouwbedrijf	4	4	€ 359.166
Culturele instelling	17	38	€ 3.297.193
Nutsbedrijf	5	7	€ 13.990.355
Geprivatiseerde voorziening	4	12	€ 3.829.305
Overig privaat	80	123	€ 113.488.706
Onderzoek & opleiding	112	1.222	€ 715.269.291
Onderzoeksinstituten	26	292	€ 172.321.963
Universiteit	7	727	€ 500.214.840
HBO	13	65	€ 21.870.919
MBO	6	14	€ 4.867.089
Voortgezet onderwijs	26	72	€ 7.780.082
Primair onderwijs	15	27	€ 1.782.924
Overig onderwijs	19	25	€ 6.431.474
Overheid	138	454	€ 347.470.610
Rijksoverheid	20	138	€ 208.173.101
Provincie	1	2	€ 143.563
Gemeente	11	71	€ 64.291.632
Waterschap	1	1	€ 199.625
Intermediaire organisatie	36	103	€ 18.094.900
NGO	38	91	€ 29.483.739
Openbare voorziening	2	3	€ 419.214
Overig publiek	29	45	€ 26.664.835
Totaal	702	2.382	€ 1.726.265.121

Tabel 4: Verdeling organisaties naar organisatietypen

Opmerkingen bij tabel 4:

- Het bedrijfsleven kent ten opzichte van de vorige rapportage de grootste toename in unieke organisaties, dit komt vooral door de toename van 144 unieke MKB-ers.
- Net als in de vorige rapportage zijn onderzoeks- en opleidingsorganisaties de grootste deelnemers in projecten, specifiek universiteiten³. De universiteiten tellen een toename van 307 projectdeelnames € 192,5 miljoen toegekende subsidie. De Technische Universiteit Delft ontvangt met het Horizon Europe project 'QIA-Phase1' de meeste Europese subsidie (€ 7 miljoen).
- Binnen de categorie overheid is de Rijksoverheid met € 208,1 miljoen de grootste subsidieverwerfer. Tijdens het vorige peilmoment was er in totaal € 59,6 miljoen toegekend aan de Rijksoverheid, daarmee is sprake van een forse stijging.

In figuur 9 wordt de verdeling van de Europese subsidie per type organisatie (overheid, bedrijfsleven of onderzoek & opleiding) per Europees programma weergegeven.

Figuur 9: Verdeling Europese subsidie per type organisatie per Europees programma

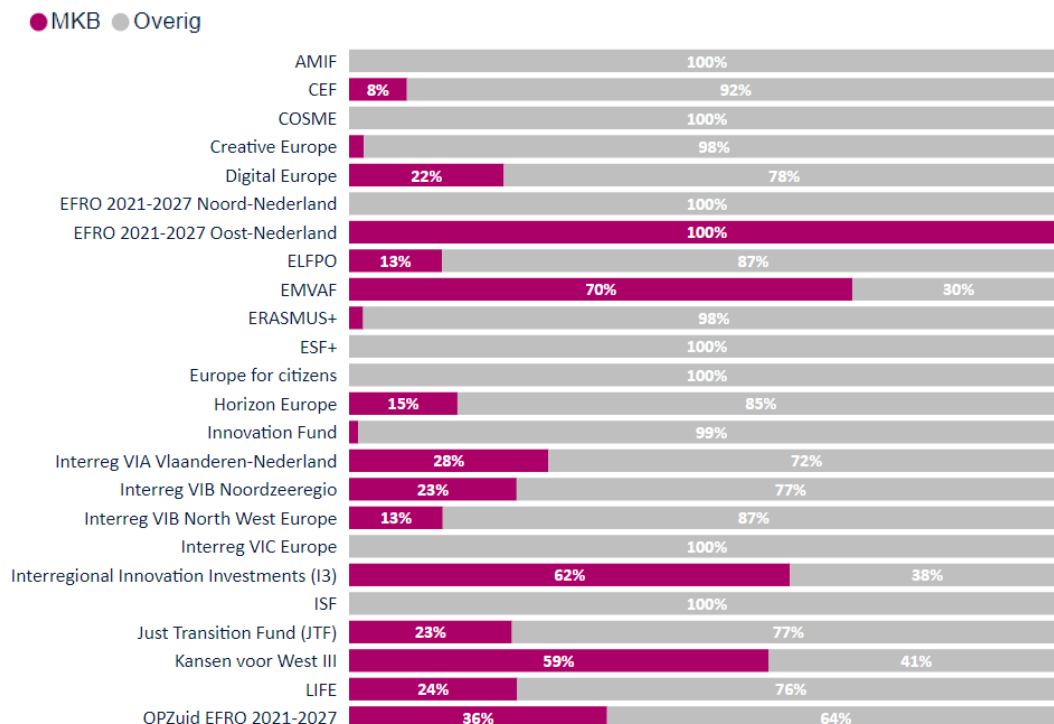
³ Onderzoeksinstituten zijn verantwoordelijk voor 1.222 projectdeelnames, waarvan er 727 verband houden met deelname van universiteiten. De meeste projectdeelnames zijn te zien binnen Horizon Europe. Andere programma's waarin universiteiten participeren zijn LIFE en Interreg.

Opmerkingen bij figuur 9:

- Ten aanzien van de vorige rapportage zijn enkele verschuivingen zichtbaar. Zo is voor EMVAF een verschuiving naar het bedrijfsleven te zien. Waar het programma tijdens het vorige peilmoment enkel deelname had vanuit de overheid, is nu het bedrijfsleven dominant.
- Over het algemeen tonen de Interreg-programma's een evenwichtige verdeling tussen de drie organisatietypen. Binnen Interreg Europe is echter (nog) geen participatie vanuit het bedrijfsleven te zien. Het programma richt zich voornamelijk op overheden (lokaal, regionaal en nationaal) en andere partijen die betrokken zijn bij de ontwikkeling en/of uitvoering van regionale ontwikkelingsstrategieën, zoals publiekrechtelijke instellingen en non-profitorganisaties.
- De vorige rapportage liet een ietwat grotere rol voor onderzoek- en opleidingsorganisaties zien. In de bovenstaande figuur is te zien dat onderzoek & opleiding in drie programma's het meest dominant zijn: Horizon Europe, OPZuid EFRO en Erasmus+.

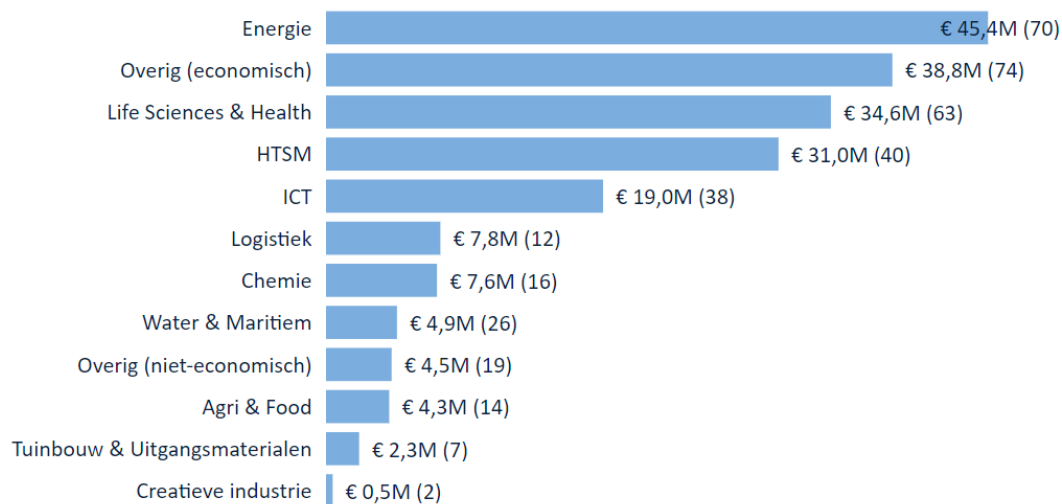
3.2.1 MKB

Het Zuid-Hollandse MKB neemt al deel als subsidieontvanger in zeventien van de huidige vierentwintig programma's. In figuur 10 wordt voor deze programma's weergegeven welk aandeel het MKB heeft in het totale subsidiebedrag dat in Zuid-Holland terechtkomt. Bij het EFRO-programma Oost-Nederland bestaat de Zuid-Hollandse bijdrage geheel uit het MKB. Ook bij EMVAF, I3 en Kansen voor West III heeft het MKB het grootste aandeel, met meer dan de helft van de totaal toegekende Europese subsidie.

Figuur 10: Aandeel MKB in Zuid-Hollandse ontvangsten per Europees programma

In figuur 11 is te zien dat het MKB zich vooral richt op de topsectoren Energie, Overig (economisch) en Life Sciences & Health. De vorige rapportage zat HTSM nog in deze top-3. Bij Energie is hier de Europese subsidie per project het hoogst.

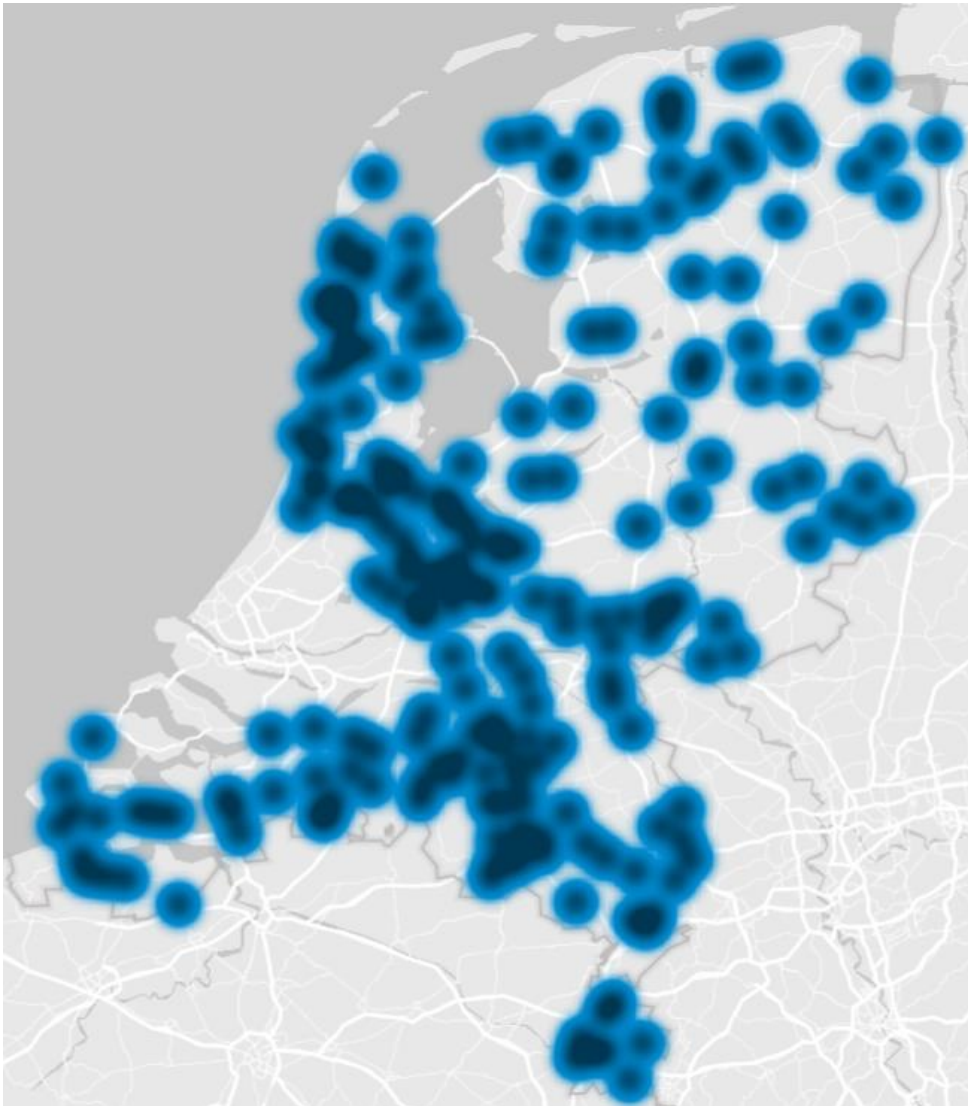

Figuur 11: Europese subsidie (met aantal projecten) Zuid-Hollands MKB per topsector

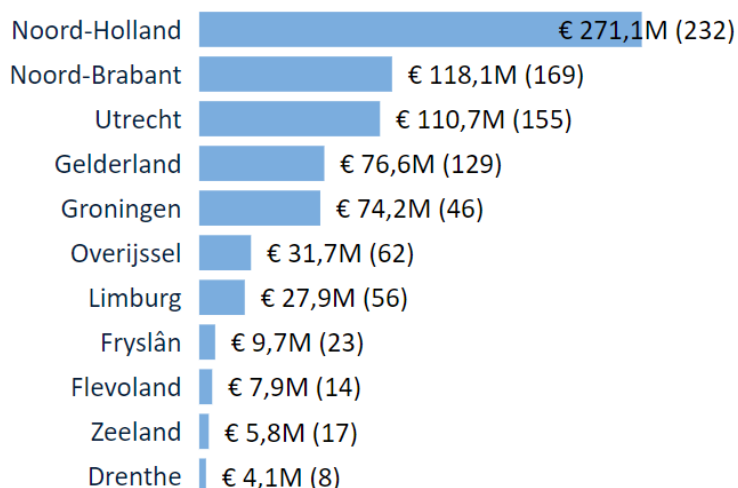
3.3 Samenwerkingspartners uit Zuid-Hollandse organisaties

Het ERAC-monitoringsysteem brengt in kaart met welke organisaties wordt samengewerkt in projecten met Europese subsidie, ook buiten het onderzoeksgebied. Dit brengt veel nieuwe mogelijkheden op het gebied van netwerkanalyse met zich mee. Zo kan in beeld worden gebracht met welke steden/regio's het meest wordt samengewerkt door Zuid-Hollandse organisaties. In de vorige rapportage was alleen aandacht voor Nederlandse partner organisaties, in deze rapportage is deze samenwerking voor heel Europa in kaart gebracht.

Kaart 2 laat een heatmap van de vestigingsplaatsen van de partnerorganisaties zien waar Zuid-Hollandse organisaties mee samenwerken in projecten met Europese subsidie. Figuur 12 geeft op provincieniveau de omvang van de bijbehorende Europese subsidie weer.

Kaart 2: Samenwerking in kaart gebracht

Figuur 12: Europese subsidie (met aantal projecten) per samenwerkingspartner per provincie

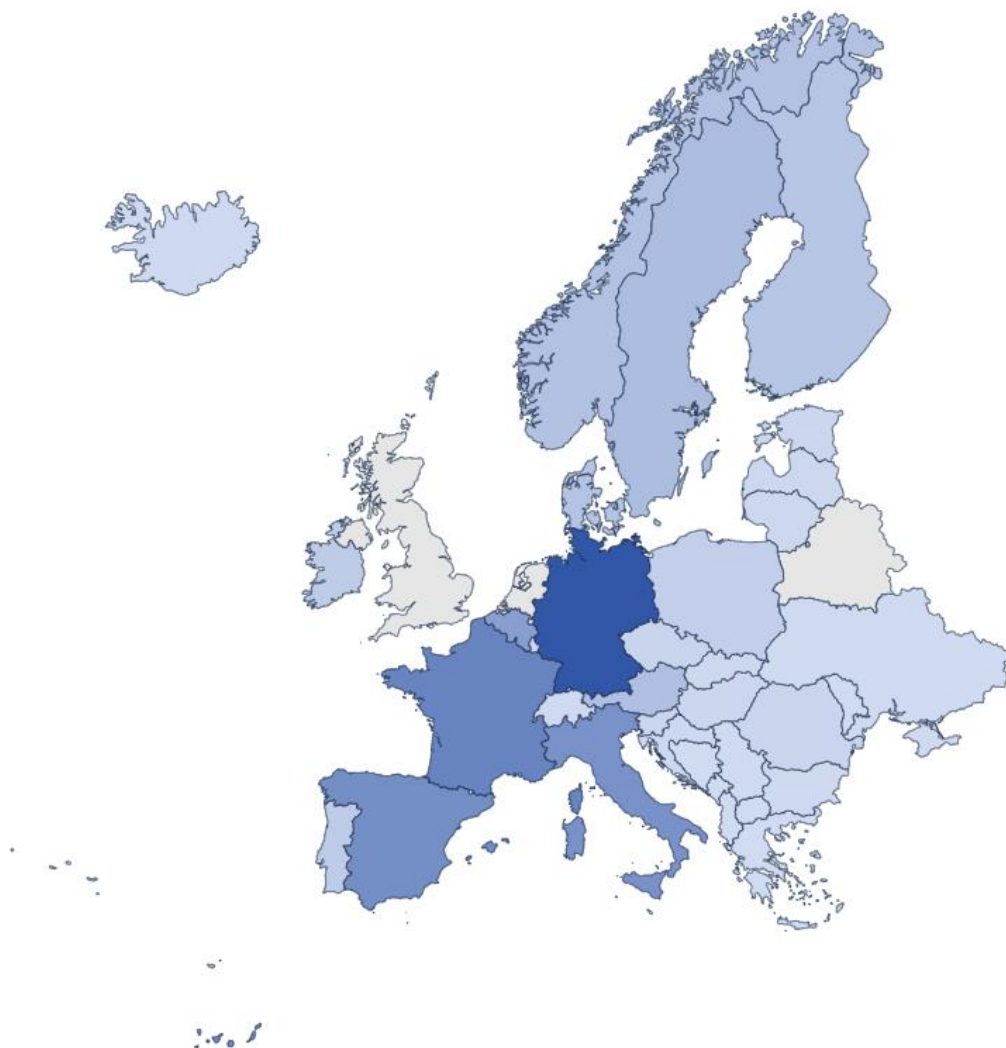
Opmerkingen bij kaart 2 en figuur 12:

- In vergelijking met de vorige rapportage komt het algemeen beeld wat betreft samenwerkingspartners overeen. Opvallend is de stijging in samenwerkingspartners in de provincie Groningen. Groningen neemt in deze rapportage een vijfde plek in, terwijl de provincie in de vorige rapportage een negende plaats telde. Dit komt met name door participatie in de programma's CEF en JTF.
- Zuid-Hollandse organisatie werken vooral samen met organisaties uit Noord-Holland. Op ruime afstand volgt samenwerking met Noord-Brabantse en Utrechtse organisaties.

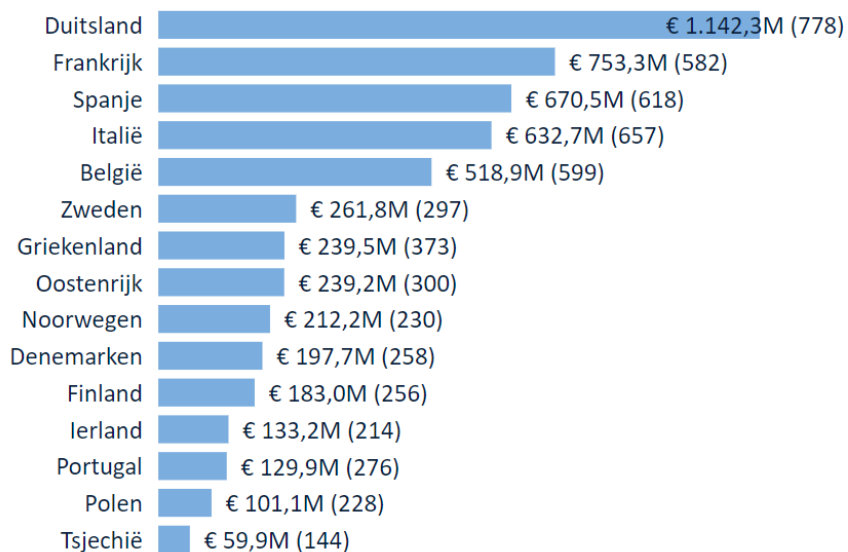
3.4 Geografische spreiding internationale partners

Nieuw aan deze inventarisatie is dat niet alleen Nederlandse organisaties in kaart zijn gebracht, maar ook de samenwerking met organisaties in andere EU-landen. Dit betekent dat bij projecten waarbij minstens één Nederlandse organisatie betrokken is, nu ook de landen van de buitenlandse partners in beeld zijn. In deze paragraaf brengen we de overall samenwerking in beeld, maar ook analyses voor specifieke categorieën zijn mogelijk.

Op kaart 3 worden in kaartvorm de landen weergegeven waarmee Zuid-Hollandse organisaties samenwerken. Op de kaart is de mate van samenwerking met andere EU-landen weergegeven in het blauw. Hoe dieper het land blauwgekleurd is, hoe intensiever de samenwerking in termen van Europese subsidie. De grijs gekleurde landen geven aan dat er geen samenwerking is met dat specifieke land binnen Europese projecten. Nederland is in dit geval grijs weergegeven, omdat alleen samenwerkingen buiten Nederland zijn meegenomen (samenwerking binnen Nederland is op kaart 2 weergegeven). In figuur 13 is de top-15 van landen te zien waarmee Zuid-Hollandse organisaties samenwerken met de totaal toegekende Europese subsidie.

Kaart 3: Mate van samenwerking Zuid-Hollandse organisaties met Europese partners per land

Figuur 13: Top-15 Europese samenwerkingslanden naar Europese subsidie (met aantal projecten)

Opmerkingen bij kaart 3 en figuur 13:

- Het bovenstaande figuur laat zien dat Zuid-Hollandse organisaties het vaakst samenwerken met Duitse organisaties, zowel in het aantal projecten als in ontvangen Europese subsidie. Van de 778 projecten vallen de meeste (689) binnen het Horizon Europe programma. Daarnaast vindt samenwerking met Duitsland ook plaats binnen diverse andere Europese programma's, zoals Interreg Noordzeeregio en Northwest-Europe (beide onderdeel van de transnationale Interreg B-programma's), CEF, Creative Europe en Digital Europe.
- Figuur 11 laat zien dat de samenwerking voornamelijk plaatsvindt met organisaties uit Duitsland en Frankrijk. In Duitsland wordt vooral samengewerkt met onderzoeksinstituten en universiteiten, met name binnen de Interreg-programma's en Horizon Europe. In Frankrijk is de samenwerking vooral te zien met overheidsorganisaties. Andere samenwerkingen worden opgezet met organisaties uit Spanje, Italië en België.

vier

Niet-projectgebonden financieringen: Directe betalingen en leningen

Dit hoofdstuk geeft een verdiepende analyse op de gegevens van Zuid-Holland. Hierin worden de EIB-financiering (tabel 5) en de betalingen uit het Gemeenschappelijk Landbouwbeleid (tabel 6) uitgelicht.

4.1 Europese financiering door EIB

Naast de Europese subsidie die uit de geïnventariseerde programma's bij Zuid-Hollandse organisaties terechtkomt, stelt de EIB ook leningen beschikbaar. Deels als zogenaamde 'direct loans' (leningen direct aan leningnemers), deels indirect door middel van garantstellingen aan de national promotional banks. Directe leningen staan in de database op basis van locatie leningnemer. De bedragen via de national promotional banks worden toegerekend aan de provincies op basis van bruto regionaal product. Tabel 5 biedt een totaaloverzicht van de directe en indirecte EIB-leningen en projecten. De verschillende losse leningen worden separaat als bijlage verstuurd samen met het projectenoverzicht.

Lening	Bedrag	Projecten
Direct	€ 356.000.000	6
Indirect	€ 849.203.091	37
Totaal	€ 1.205.203.091	43

Tabel 5: Totaaloverzicht EIB-leningen vanaf 2021

4.2 Betalingen uit het Gemeenschappelijk Landbouwbeleid

Het Gemeenschappelijk Landbouwbeleid (GLB) voor de periode 2023-2027 is in het najaar van 2023 van start gegaan. In deze periode werden de eerste openstellingen aangekondigd, en de toekenning van de eerste subsidies zijn bekendgemaakt. Elk jaar, rond mei, wordt een overzicht van de betalingen gepubliceerd. Deze rapportage omvat de betalingen die zijn gedaan vanuit het GLB vanaf 2021 tot en met 2023. Hierin zitten daarmee ook betalingen die gedaan zijn op basis van het eerdere GLB en de overgangperiode naar het huidige GLB. Tabel 6 toont de betalingen vanuit het GLB tot en met 2023.

	2021	2022	2023	Totaal
Directe betalingen	€ 39.777.280	€ 40.923.172	€ 37.909.584	€ 118.610.037
Basisbetaling	€ 26.857.490	€ 27.514.473	€ 25.591.111	€ 79.963.075
Jonge landbouwers	€ 754.889	€ 777.328	€ 693.630	€ 2.225.846
Teruggave crisisreserve	€ 515.200	€ 814.594	€ 578.151	€ 1.907.944
Veehouderij	€ 52.052	€ 63.032	€ 58.477	€ 173.561
Vergroeningsbetaling	€ 11.597.650	€ 11.753.746	€ 10.988.215	€ 34.339.610
Markt- en prijsbeleid	€ 35.755.942	€ 23.677.048	€ 52.276.835	€ 111.709.826
Algemeen	€ 1.311.066		€ 1.599.249	€ 2.910.314
Tuinbouw	€ 34.196.666	€ 23.555.548	€ 50.658.440	€ 108.410.654
Veehouderij		€ 121.500	€ 19.147	€ 140.647
Zuivel	€ 248.211			€ 248.211
Plattelandsbeleid	€ 9.880.051	€ 15.194.536	€ 12.570.949	€ 37.645.536
Grondgebonden	€ 4.382.055	€ 2.056.710	€ 3.170.906	€ 9.609.671
Niet-grondgebonden	€ 5.497.996	€ 13.137.826	€ 9.400.043	€ 28.035.865
Totaal	€ 85.413.274	€ 79.794.756	€ 102.757.368	€ 267.965.398

Tabel 6: Betalingen vanuit het GLB aan Zuid-Hollandse organisaties per jaar

Vanuit het GLB is in de periode 2021-2023 € 268 miljoen aan betalingen verricht aan Zuid-Hollandse organisaties, voornamelijk landbouwers. Het betreft hier nettobetalingen, omdat ook rekening is gehouden met negatieve betalingen zoals heffingen en terugbetalingen. Omdat de verleende subsidie vanuit ELFPO (onderdeel van de niet-grondgebonden maatregelen) al in de overall database aanwezig is, dienen de bedragen uit deze categorie buiten beschouwing te worden gelaten bij in beeld brengen van de *additionele* betalingen t.o.v. de overall database. Daardoor kan gesteld worden dat naast de projectgebonden subsidies, Zuid-Holland in de programmaperiode tot en met 2023 ruim € 267,3 miljoen aan landbouw gerelateerde betalingen heeft ontvangen.

Gemeente	Organisaties	Betalingen	Europese subsidie
Alblasserdam	6	52	€ 250.014
Albrandswaard	13	105	€ 617.290
Alphen aan den Rijn	212	1.496	€ 6.920.044
Barendrecht	15	76	€ 35.928.087
Bodegraven-Reeuwijk	165	1.176	€ 7.848.135
Capelle aan den IJssel	2	6	€ 2.753
Delft	6	52	€ 586.497
Dordrecht	43	383	€ 1.674.338
Goeree-Overflakkee	329	2.792	€ 19.114.937
Gorinchem	13	110	€ 552.012
Gouda	6	25	€ 226.046
Hardinxveld-Giessendam	24	183	€ 1.289.850
Hendrik-Ido-Ambacht	1	4	€ 2.037
Hillegom	20	160	€ 2.131.210
Hoeksche Waard	356	2.789	€ 23.085.156
Kaag en Braassem	135	1.068	€ 5.483.730
Katwijk	7	47	€ 182.524
Krimpenerwaard	289	2.135	€ 13.477.102
Lansingerland	34	249	€ 1.255.501
Leiden	9	45	€ 11.931.499
Leiderdorp	7	49	€ 286.299
Leidschendam-Voorburg	41	339	€ 1.259.236
Lisse	25	161	€ 784.030
Maassluis	3	31	€ 158.534
Midden-Delfland	88	737	€ 5.284.438
Molenlanden	411	3.263	€ 16.426.786
Nieuwkoop	156	1.118	€ 6.128.795
Nissewaard	99	808	€ 5.532.349
Noordwijk	93	602	€ 1.736.217
Oegstgeest	2	20	€ 97.720
Papendrecht	3	18	€ 839.965
Pijnacker-Nootdorp	32	215	€ 891.443
Ridderkerk	15	79	€ 912.044
Rotterdam	22	128	€ 2.854.814
Schiedam	7	48	€ 292.354
's-Gravenhage	12	52	€ 2.027.883
Sliedrecht	4	36	€ 206.058
Teylingen	63	403	€ 1.195.576
Vlaardingen	1	9	€ 17.922
Voorne aan Zee	105	788	€ 4.936.377
Voorschoten	8	57	€ 2.353.579
Waddinxveen	22	168	€ 753.586
Wassenaar	21	135	€ 829.885
Westland	23	98	€ 71.426.242
Zoetermeer	15	99	€ 1.450.527
Zoeterwoude	52	396	€ 1.952.064
Zuidplas	79	565	€ 4.561.179
Zwijndrecht	12	85	€ 210.732
Totaal	3.106	23.460	€ 267.965.398

Tabel 7: Betalingen GLB in Zuid-Holland per gemeente in de jaren 2021 t/m 2023

vijf

Benchmark

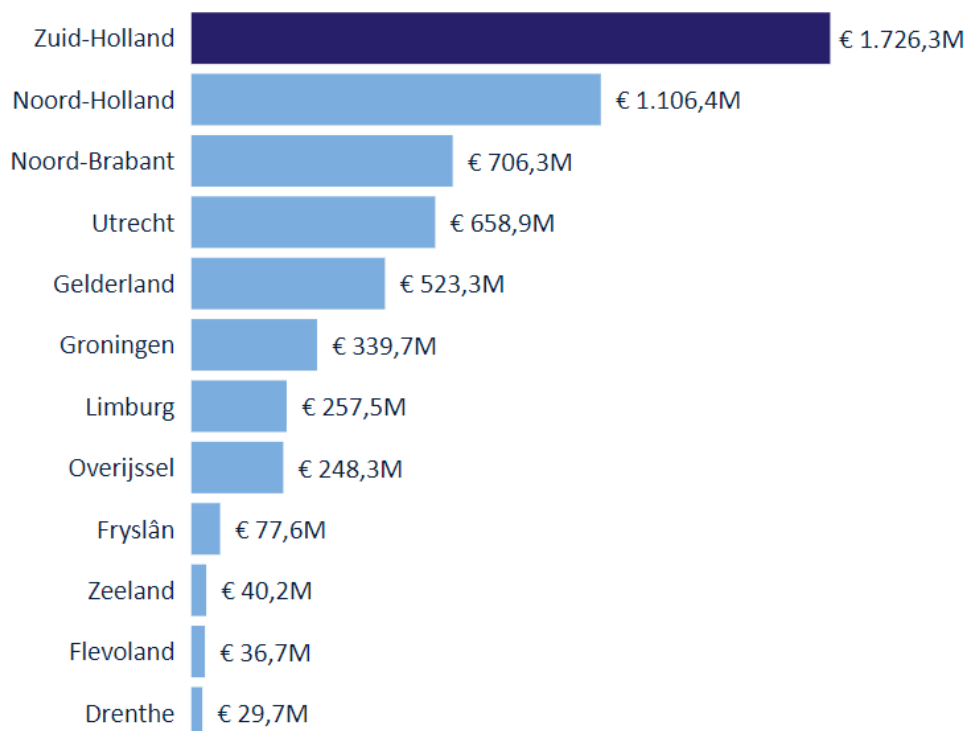
ERAC beschikt over een landelijke database van de verleende Europese subsidie in Nederland. Hierdoor is een benchmark tussen alle twaalf Nederlandse provincies mogelijk.

In dit hoofdstuk is op basis van de verzamelde data een benchmark weergegeven naar:

- Totale Europese subsidie
- Europese subsidie omgerekend per inwoner
- Jaarlijkse Europese subsidie in verhouding tot het Bruto Regionaal Product (BRP)

5.1 Benchmark Europese subsidie

Figuur 14 geeft de totaal verleende Europese subsidie per Nederlandse provincie weer.

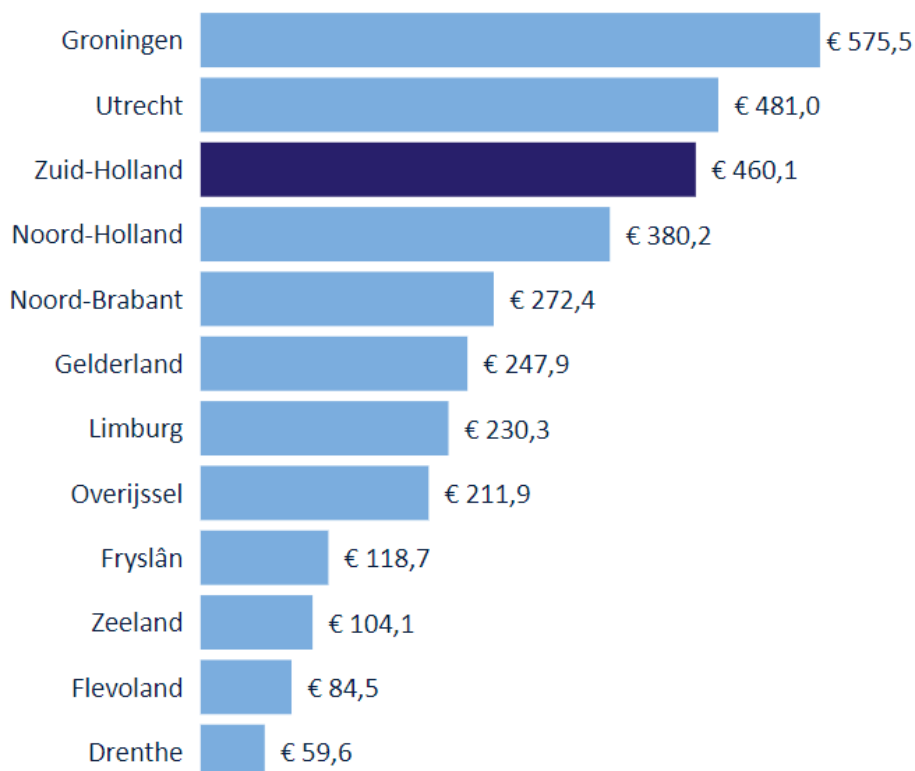

Figuur 14: Europese subsidie per provincie

Opmerking bij figuur 14:

- Zuid-Holland voert ook in deze inventarisatie de lijst aan met de meest toegekende subsidie.

5.2 Benchmark Europese subsidie per inwoner

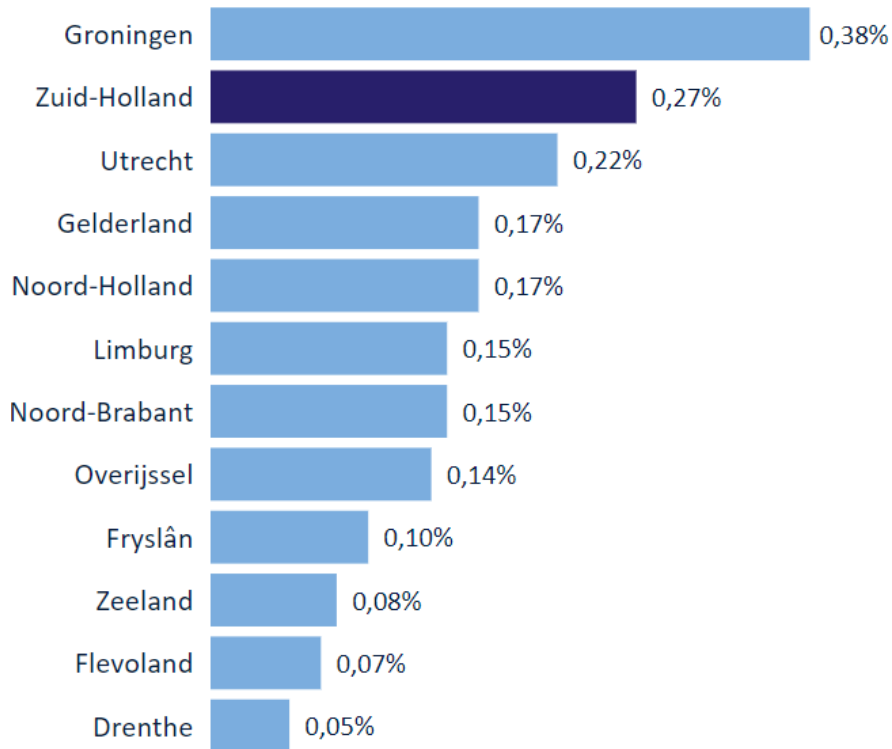

Figuur 15: Europese subsidie per inwoner

Opmerking bij figuur 15:

- In bovenstaande figuur staat Zuid-Holland ten opzichte van de vorige rapportage twee plekken lager. In de vorige rapportage stond Zuid-Holland bovenaan met € 231 Europese subsidie per inwoner. In de huidige rapportage behaalt de provincie een derde plek met € 460 Europese subsidie per inwoner.

5.3 Benchmark Europese subsidie ten opzichte van het Bruto Regionaal Product

Figuur 16: Europese subsidie (per jaar) in procenten t.o.v. het BRP

Opmerking bij figuur 16:

- In de vorige rapportage nam Zuid-Holland in de bovenstaande figuur de eerste plek in. Ten opzichte van de vorige rapportage is het Bruto Regionaal Product gestegen van 0,18% naar 0,27% per jaar.

Bijlagen

Bijlage 1	Opzet van de rapportage
Bijlage 2	Toelichting bestuurlijke thema's
Bijlage 3	Informatie GLB
Bijlage 4	Overzichtstabellen Europese programma's

Bijlage 1

Opzet van de rapportage en inventarisatie

In deze bijlage beschrijven we de opzet van de rapportage, inventarisatie en hoe de onderliggende gegevens tot stand zijn gekomen en/of moeten worden geïnterpreteerd. Aangezien de opzet van de rapportage in deze nieuwe programmaperiode op sommige aspecten is doorontwikkeld, beschrijven we deze aspecten expliciet.

Het monitoringssysteem bevat de verleende subsidies binnen de grootste en belangrijkste Europese programma's en fondsen. Slechts enkele kleine fondsen en programma's maken geen onderdeel uit van deze inventarisatie. De inventarisatie van verleende subsidie maakt gebruik van openbare databases, contacten met programmabureaus / National Contact Points.

De inventarisatie gaat uit van verleende subsidie binnen de Europese programma's op basis van de vestigingsplaats van de subsidie-ontvangende organisaties. De projectomvang is in werkelijkheid groter (multiplier), omdat voor de meeste programma's geldt dat slechts een deel van de projectkosten uit (Europese) subsidie wordt gefinancierd. Voor de berekening van de multiplier is op basis van ervaringscijfers per programma een gemiddeld subsidiepercentage bepaald. ERAC vertaalt deze percentages in een gemiddelde multiplier per programma. Berekend is dat de huidige gewogen multiplier voor Zuid-Holland (afgerond) **1,57** bedraagt.

In het monitoringssysteem leggen we van ieder project een 'database-startdatum' vast. Op basis hiervan is de ontwikkeling van subsidietoekenning in de tijd beschikbaar. Indien beschikbaar gebruiken we hiervoor de datum van de verleningsbeschikking. Als alternatief wordt de startdatum van het project gebruikt, of anders de datum van vastlegging in de database.

Het aantal ton CO₂-reductie wordt berekend aan de hand van een veel gebruikte omrekenmethodiek bij energieopwek- of isolatieprojecten. Hier geldt dat elke euro leidt tot een CO₂-reductie van 0,00023 ton. Deze berekening wordt toegepast op projecten die passen binnen bestuurlijk thema 'Energie', topsector 'Energie' of Sustainable Development Goal '7. Betaalbare en duurzame energie'.

1.1 Categorisering

Categorisering op projectniveau

Alle projecten worden gecategoriseerd op vier variabelen:

- Bestuurlijk thema
- Topsector
- Maatregel cf. EIM-rekentool
- Nevenonderwerpen

Bestuurlijk thema

De categorisering naar bestuurlijk thema zorgt ervoor dat de projecten gekoppeld kunnen worden aan thema's uit de verschillende coalitieakkoorden. Net als de vorige programmaperiode is gekozen om de verschillende provinciale coalitieakkoorden naast elkaar te leggen en hieruit een rode lijn te destilleren. Dit heeft geleid tot de volgende bestuurlijke thema's:

- Arbeidsmarkt & Werkgelegenheid
- Circulaire economie
- Cultuur & Samenleving
- Energie
- Innovatie algemeen
- Landbouw & Visserij
- Mobiliteit & Infrastructuur
- Natuur, Milieu & Biodiversiteit
- Onderwijs
- Zorg & Welzijn

Topsectoren

Net als de vorige periode worden economische projecten gecategoriseerd naar topsector. Deze zijn gebaseerd op het nationaal topsectorenbeleid. De volgende topsectoren zijn onderdeel van de monitoring:

- Agri & Food
- Chemie
- Creatieve industrie
- Energie
- ICT
- High Tech Systemen en Materialen (HTSM)
- Life Sciences & Health
- Logistiek
- Tuinbouw & Uitgangsmaterialen
- Water & Maritiem

EIM

De EIM-rekentool is in opdracht van het toenmalige Ministerie van Economische Zaken ontwikkeld om van projecten verwachte vervolginvesteringen en werkgelegenheid in te schatten. Hiervoor zijn 21 categorieën projecten (maatregelen) gedefinieerd, met voor iedere categorie een eigen berekeningssystematiek van de vervolginvesteringen en werkgelegenheid.

Categorisering op organisatieniveau

Van de organisaties die participeren in de projecten wordt vastgelegd hoeveel subsidie zij binnen het project toegekend hebben gekregen. Daarnaast wordt de vestigingsplaats van deze organisaties vastgelegd. De vestigingsplaats is de basis voor de geografische verdeling van de Europese subsidie. Op deze manier kan een onderverdeling gemaakt worden naar subsidie per gemeente of provincie. Ten slotte wordt vastgelegd welk type organisatie de financiering ontvangt en of deze organisatie penvoerder is binnen een project.

1.2 Europese programma's

Het monitoringsysteem bevat de verleende subsidies binnen de grootste en belangrijkste Europese programma's en fondsen. Slechts enkele kleine fondsen en programma's maken geen onderdeel uit van deze inventarisatie. Zie de bijlage voor korte duiding van de opgenomen programma's.

De programma's worden gecategoriseerd naar regieorgaan. Hierin wordt onderscheid gemaakt naar programma's onder regionale regie, nationale regie en Europese regie. Programma's onder regionale regie zijn Interreg A, EFRO en POP (w.b. overgangperiode richting GLB 23-27). Dit zijn programma's waar provincies zelf aan het roer staan en invloed uit kunnen oefenen. Programma's onder nationale regie zijn bijvoorbeeld AMIF en ESF+. Hier is de Rijksoverheid de meest bepalende actor. Programma's onder Europese regie worden voornamelijk vanuit Brussel aangestuurd. Horizon Europe is het grootste programma onder Europese regie. Waar programma's onder regionale en nationale regie ook een bepaald geografisch gebied kennen, denk aan Kansen voor West III of ESF+, zijn programma's onder Europese regie in heel Europa toepasbaar. Dit houdt in dat organisaties uit heel Europa kunnen deelnemen aan deze programma's en concurreren om het budget.

Onderstaand zijn de in het monitoringsysteem aanwezige programma's benoemd, gecategoriseerd naar regiorgaan.

Programma's – regionale regie

- EFRO (Europees Fonds voor Regionale Ontwikkeling)
 - Kansen voor West III
 - EFRO 2021-2027 Noord-Nederland
 - EFRO 2021-2027 Oost-Nederland
 - OPZuid EFRO 2021-2027
- ELFPO (Europees Landbouwfonds voor Plattelandsontwikkeling), onderdeel GLB 23-27
- Interreg – grensoverschrijdende samenwerking:
 - Interreg VIA Duitsland-Nederland
 - Interreg VIA Euregio Maas-Rijn
 - Interreg VIA Vlaanderen-Nederland
 - Interreg VIB Noordzeeregio
 - Interreg VIB North West Europe
- Just Transition Fund (JTF)

Programma's – nationale regie

- AMIF (Asiel- en Migratiefonds)
- EMVAF (Europees Maritiem, Visserij en Aquacultuur Fonds)
- ESF+ (Europees Sociaal Fonds+):
 - Kwetsbare werkenden en werkzoekenden
 - Sociale innovatie
 - Voedselhulp
- ISF (Fonds voor de Interne Veiligheid)

Programma's – Europese regie

- CEF (Connecting Europe Facility)
 - Digitaal
 - Energie
 - Transport
- COSME
- Creative Europe
- Digital Europe
- EEE-F
- ELENA
- Erasmus+
- Europe for Citizens (CERV)
- European Urban Initiative
- Eurostars
- Horizon Europe:
 - Clusters
 - EDF (European Defence Fund)
 - EIC (European Innovation Council)

- EIE (European Innovation Ecosystems)
- EIT (European Institute of Innovation and Technology)
- ERC (European Research Council)
- JRC (Joint Research Centre)
- Marie Curie
- Reforming/enhancing EU R&I System
- Research infrastructures
- Widening participation/spreading excellence.
- Innovation Fund
- Interreg VIC Europe
- Interregional Innovation Investments (I3)
- LIFE
- URBACT V

1.3 Samenwerking

Nieuw in deze versie van het monitoringsysteem is de mogelijkheid om in kaart brengen wie met wie samenwerkt in Europese projecten. Door deze samenwerking in beeld te brengen, ook over de grenzen van het onderzoeksgebied, is het mogelijk op verschillende niveaus netwerkanalyses te maken. Zo brengen we niet alleen in beeld wat er gebeurt, maar vooral welke dynamiek en welke onderlinge verbinding/samenwerking hieraan ten grondslag ligt. De netwerkanalyse geeft antwoord op vragen als: “Met welke regio’s werken onze organisaties het meest samen?” Maar ook meer ingezoomd: “Welke samenwerkingsverbanden zijn er tussen ons MKB en andere organisaties in projecten die bijdragen aan een specifieke topsector?” Of: “Hoe sterk is de regionale samenwerking tussen onze kennisinstellingen en ons bedrijfsleven?” In het rapport wordt op algemeen niveau (het niveau van het onderzoeksgebied) naar de samenwerkingen gekeken. Eventuele aanvullende analyses zijn aan te vragen.

1.4 Benchmark

Om de data te vergelijken met andere Nederlandse provincies is in deze rapportage net zoals bij de vorige periode een benchmark opgenomen. Het betreft hier een landsdekkende benchmark op basis van het aantal inwoners en het BRP (over de gehele periode en per jaar). Ook is van andere provincies de verdeling van de Europese subsidie tussen programma’s onder regionale, nationale en Europese regie weergegeven.

1.5 Dataverzameling

Een nieuwe programmaperiode betekent ook nieuwe databronnen. De werkwijze is gelijk gebleven ten opzichte van de vorige periode. Ook nu is zowel gebruik gemaakt van openbare databases als van contacten met programmabureau’s. De beschikbaarheid van data verschilt per programma. Horizon Europe stelt bijvoorbeeld een zeer uitgebreide

dataset beschikbaar via Cordis. In deze dataset is per deelnemende organisatie omschreven hoeveel subsidie zij ontvangen en waar ze gevestigd zijn. Bij enkele programma's zijn alleen de totaalgegevens per project bekend. Dit houdt dus ook in dat alleen het totaal subsidiebedrag bekend is. Bij dergelijke programma's wordt het bedrag per organisatie berekend door dit totaalbedrag te delen door het aantal deelnemende organisaties. Op deze manier kan toch een goede inschatting gemaakt worden van de verleende financiering. Voor het EFRO-programma gebruiken we gegevens die verstrekt zijn door de Managementautoriteit. Ten slotte worden voor ELFPO de gegevens verstrekt door de provincies zelf.

De aanpak van ERAC gaat uit van pragmatisme in het komen tot voldoende betrouwbare en bruikbare gegevens, zonder 'wetenschappelijk volledig' te willen zijn. Met de gepleegde inzet willen we tot een 95% dekkend beeld komen. Dit met de wetenschap dat de inspanningen om de laatste 5% te vergaren onevenredig groot zijn ten opzichte van de meerwaarde ervan in de analyses.

1.6 Multiplier

De inventarisatie gaat uit van verleende subsidie binnen de Europese programma's. De projectenomvang is in werkelijkheid groter, omdat voor de meeste programma's geldt dat slechts een deel van de projectkosten uit (Europese) subsidie wordt gefinancierd.

Voor de berekening van de multiplier is op basis van ervaringscijfers per programma een gemiddeld subsidiepercentage bepaald. ERAC vertaalt deze percentages in een gemiddelde multiplier per programma. Berekend is dat de huidige gewogen multiplier voor Zuid-Holland (afgerond) **1,57** bedraagt. De investeringsimpuls aan totale projectkosten in Zuid-Holland bedraagt op basis van deze multiplier **€ 2.708.632.297**.

1.7 Toerekening financiering

Subsidie wordt aan een locatie toegerekend op basis van adresgegevens zoals aanwezig in de programmadatabases. Dit houdt in dat bijvoorbeeld alle financiering die TNO ontvangt binnen Horizon Europe wordt toegeschreven aan Den Haag. Dit komt doordat TNO bij aanvragen Den Haag als locatie opgeeft (vanwege de locatie van het hoofdkantoor) en daarmee ook als zodanig terugkomt in de projectendatabase. Het is voor ERAC onmogelijk te achterhalen in welke TNO-vestiging de werkzaamheden daadwerkelijk uitgevoerd worden en daarom wordt de locatie in de database aangehouden als projectplaats in de monitoring.

Hiernaast wordt binnen Interreg soms met voucherregelingen gewerkt. Dit houdt in dat Europees geld eerst terecht komt bij een intermediaire organisatie die dit geld vervolgens weer verdeelt over andere organisaties. Deze organisaties zijn niet bij ons bekend, dit komt doordat in de openbare database alleen de primaire ontvanger van de middelen wordt benoemd. Bij voucherregelingen is dit de intermediaire organisatie. Dit houdt in

dat in de monitoring ook slechts melding gemaakt wordt van deze intermediair en het totale bedrag aan financiering aan deze organisatie wordt toegeschreven.

1.8 Doorontwikkeling monitoringsysteem

Er vindt continu inhoudelijke toetsing van het monitoringsysteem plaats. Deze toetsing is onder andere mogelijk door contacten die ERAC heeft met de provincies of met subsidieverstrekkers. Regelmatig wordt met deze informatie de database aangescherpt. Het is hierdoor mogelijk dat een subsidiebedrag wordt gerectificeerd, of dat een eerder gekozen categorisering wijzigt, bijvoorbeeld van topsector Chemie naar HTSM. Dit alles met als doel om op het moment van rapportage het monitoringsysteem zo goed mogelijk inzicht te laten geven in de verleende Europese subsidie in het onderzoeksgebied.

Bijlage 2

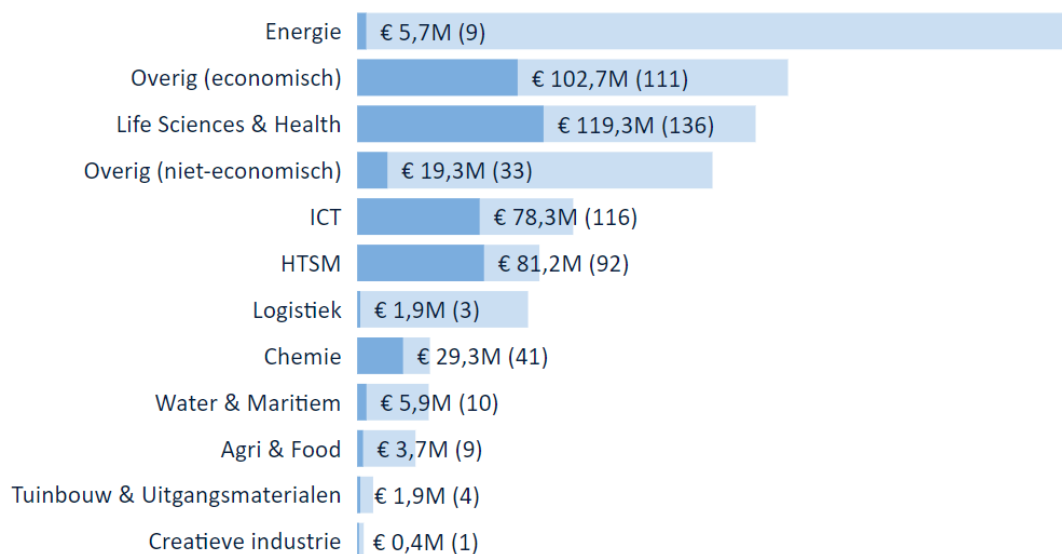
Toelichting bestuurlijke thema's

In deze bijlage wordt een toelichting gegeven op de bestuurlijke thema's en de overwegingen die ten grondslag liggen aan de selectie van deze thema's per project. Bij de categorisering wordt primair de projectomschrijving en de hoofddoelstelling van het project gebruikt om te bepalen welk thema centraal staat. Op basis hiervan wordt het thema gekoppeld aan de meest relevante topsector. In het onderstaande overzicht wordt per thema de belangrijkste koppeling met de topsectoren tevens toegelicht.

Innovatie algemeen

Het bestuurlijk thema Innovatie Algemeen is breed en veelzijdig, met ruimte voor uiteenlopende invullingen. Binnen dit thema staat innovatie als doel centraal. Dit thema wordt toegepast wanneer een project zich richt op innovatie, maar geen directe of dominante aansluiting heeft bij andere bestuurlijke thema's binnen het ERAC-monitorsysteem. Hierdoor is aansluiting mogelijk met vrijwel alle topsectoren. Een sterke koppeling bestaat met de topsector Life Sciences & Health (LSH), waar projecten zich richten op innovaties in medische apparatuur en farmaceutische ontwikkelingen. Ook met de topsectoren ICT en HTSM (High Tech Systemen en Materialen) bestaan duidelijke raakvlakken. Binnen ICT ligt de nadruk op toepassingen zoals artificial intelligence (AI), cybersecurity en quantumtechnologie. Voor HTSM gaat het om slimme productiesystemen die in meerdere thema's toepasbaar zijn, evenals de ontwikkeling van nieuwe materialen.

Daarnaast is er een koppeling met de categorie Overig (economisch). Dit betreft innovaties die niet direct onder een specifieke topsector vallen, maar toch economisch van belang zijn. Figuur 1 geeft een overzicht van het aantal projecten en de omvang van Europese subsidies binnen de topsectoren, specifiek voor het bestuurlijk thema Innovatie Algemeen.

Figuur 1: Europese subsidie en projecten per topsector uitgelicht voor het bestuurlijk thema Innovatie Algemeen

Circulaire economie

Circulaire economie speelt een belangrijke rol in diverse sectoren en thema's en richt zich onder andere op het maximaliseren van het gebruik van grondstoffen, producten en materialen, terwijl afval wordt geminimaliseerd en waarde behouden blijft. Vanwege de brede reikwijdte van dit thema variëren de aard en focus van de projecten sterk, wat terug te zien is in de koppelingen met verschillende topsectoren.

De sterkste verbinding ligt bij de topsector Energie, waar de nadruk ligt op het hergebruik van grondstoffen in de energieproductie, energiebesparing door circulaire processen, en het gebruik van waterstof en circulaire materialen. Daarnaast zijn er ook duidelijke raakvlakken met de topsectoren HTSM en Chemie, waarin circulaire principes worden toegepast in materiaalinnovaties en industriële processen.

Energie

Het bestuurlijk thema omvat verschillende typen projecten die gericht zijn op het versnellen van de energietransitie, het verbeteren van energie-efficiëntie en het verminderen van de afhankelijkheid van fossiele brandstoffen. Voorbeelden zijn hernieuwbare energiebronnen, energieopslag, energiebesparing, slimme energienetwerken en onderzoek en innovatie op het gebied van energie. Dit thema toont vaak koppelingen met meerdere topsectoren. De topsector Energie is het meestomvattend en vormt daarom de grootste topsector voor dit bestuurlijk thema. Daarnaast komen ook de topsectoren ICT, HTSM, Logistiek, Chemie en Water & Maritiem voor.

Arbeidsmarkt & Werkgelegenheid

Projecten binnen dit thema richten zich op het versterken en vergroten van de arbeidsmarkt en werkgelegenheid. Dit omvat bijvoorbeeld initiatieven die mensen begeleiden naar de arbeidsmarkt, projecten gericht op het creëren van nieuwe banen, en inspanningen om werkgelegenheid in sectoren te stimuleren.

Het uiteindelijke doel van deze projecten is het bevorderen van de economie. Bij de koppeling met topsectoren is te zien dat projecten afhankelijk van hun aard vaak verbonden zijn met de specifieke topsectoren. Projecten die niet direct aan een specifieke topsector gekoppeld kunnen worden, worden daarom ingedeeld in de categorie 'Overig (economisch)'. Voor dit bestuurlijk thema vormt deze categorie de grootste groep binnen de huidige inventarisatie. Daarnaast zijn er ook koppelingen te maken met topsectoren zoals Energie, ICT en Life Sciences & Health.

Cultuur & Samenleving

Projecten binnen dit bestuurlijk thema richten zich vooral op maatschappelijke en sociale doelen. Ze dragen bijvoorbeeld bij aan het behoud of de bevordering van cultuur, erfgoed en het welzijn van burgers. Omdat deze projecten vaak geen direct economisch effect hebben in hun doelstelling, worden ze voornamelijk gekoppeld aan de topsector 'Overig (niet-economisch)'. Daarnaast komt de topsector ICT ook voor binnen dit thema, met projecten die bijvoorbeeld gericht zijn op maatschappelijke doelen zoals het versterken van de cyberveiligheid in de samenleving.

Zorg & Welzijn

Binnen het bestuurlijk thema Zorg & Welzijn ligt de nadruk op patiëntenzorg en het welzijn van burgers. Projecten binnen dit thema richten zich vaak op specifieke zorgsectoren, waarbij patiënten de directe begunstigen zijn of onderdeel zijn van het project. Dit omvat onder andere initiatieven die gericht zijn op het verbeteren van de kwaliteit, veiligheid en efficiëntie van de zorg, evenals onderzoek dat bijdraagt aan betere patiëntenzorg. De topsector 'Life Sciences & Health' sluit hier met name bij aan.

Onderwijs

Het bestuurlijk thema Onderwijs omvat projecten waarin het opleiden van leerlingen, studenten of werkenden centraal staat. Omdat deze projecten doorgaans geen directe economische impact hebben, worden de meeste gekoppeld aan de categorie 'Overig (niet-economisch)'.

Landbouw & Visserij

Projecten die gericht zijn op de ontwikkeling, bevordering, verbetering en het efficiënter maken van landbouw en/of visserij vallen onder dit bestuurlijk thema. De aard van deze projecten is divers en kan variëren van landbouw gerelateerde initiatieven, zoals verbeteringen aan de bodemkwaliteit of het ontwerpen van nieuwe irrigatiesystemen, tot projecten gericht op een betere leefomgeving voor vee of het verminderen van stikstofuitstoot. De meeste projecten binnen dit thema kunnen worden gekoppeld aan de topsector 'Agri & Food', die al deze onderwerpen omvat. Daarnaast is er ook een mogelijke link met de topsector 'Water & Maritiem' voor projecten die zich specifiek richten op visserij.

Natuur, milieu & biodiversiteit

Het bestuurlijk thema Natuur, Milieu & Biodiversiteit omvat projecten die gericht zijn op de bescherming, verbetering en het behoud van de natuur, het milieu en biodiversiteit. Dit thema bestrijkt zowel het leven op het land als in de zee. De projecten binnen dit thema zijn wederom verschillend, zo kan een project gericht zijn op het vergroenen van stedelijke gebieden om de biodiversiteit te versterken, terwijl een ander project zich focust op het verbeteren van de milieukwaliteit. Ook initiatieven die bijdragen aan de bescherming van Natura 2000-gebieden vallen binnen dit thema.

De belangrijkste topsectoren die aan dit bestuurlijk thema gekoppeld zijn, zijn Water & Maritiem en Agri & Food.

Mobiliteit & Infrastructuur

De projecten binnen dit bestuurlijk thema richten zich op de ontwikkeling van (slimme) infrastructuur, het verbeteren en innoveren van vervoersmiddelen en logistieke processen, de digitalisering van mobiliteitssystemen, verkeersveiligheid, en het gebruik van waterstof als brandstof. Daarnaast omvatten ze specifiek projecten gerelateerd aan de TEN-T-corridors. Hierdoor zijn deze projecten voornamelijk te koppelen aan de topsectoren 'Logistiek' en 'Energie'.

Bijlage 3

Informatie Gemeenschappelijk Landbouwbeleid

Ruim 33% van de EU-begroting is gereserveerd voor landbouw, deze middelen worden beschikbaar gesteld via het Gemeenschappelijk Landbouwbeleid (GLB). Veruit de meeste betalingen uit het GLB zijn premies en vergoedingen. Deze betalingen verschillen wezenlijk van de overige subsidieprogramma's zoals aanwezig in de monitoringsdatabase, aangezien dat projectgebonden subsidies zijn op basis van verleende bedragen. De betalingen uit het GLB kunnen hierdoor slechts voor een beperkt deel geïntegreerd worden in de database, daarom zijn de betalingen uit het GLB hier apart inzichtelijk gemaakt.

Het GLB tot en met 2020 kent een drietal onderdelen. Het eerste onderdeel betreft de directe betalingen en vormt het overgrote deel van de uitgaven uit het GLB. Dit betreft vooral basisbetalingen in de vorm een vaststaand bedrag per hectare grond. Ook kunnen landbouwers in aanmerking komen voor een vergroeningspremie om biodiversiteit te bevorderen. Daarnaast zijn diverse directe betalingsregelingen beschikbaar, waaronder extra vergoedingen voor landbouwers onder de 41 jaar. Het tweede onderdeel betreft het markt- en prijsbeleid. Dit betreft met name betalingen voor marktmaatregelen, die de afgelopen jaren vooral in de tuinbouwsector zijn ingezet. Samen met het eerste onderdeel komt de subsidie uit het Europees Landbouw Garantie Fonds (ELGF).

Het derde onderdeel richt zich op plattelandsontwikkeling die gefinancierd wordt uit het Europees Landbouwfonds voor Plattelandsontwikkeling (ELFPO). In Nederland zijn diverse maatregelen opengesteld voor aanvragen, waarbij in de uitvoering onderscheid is gemaakt tussen grondgebonden en niet-grondgebonden maatregelen. De verleende subsidie van projecten gericht op niet-grondgebonden maatregelen zijn reeds in de database aanwezig (onder het programma ELFPO).

Bijlage 4

Overzichtstabellen Europese programma's

Overzichtstabel Europees programma – regionale regie

<p>Europees Fonds voor Regionale Ontwikkeling</p>	<p>Om de economische verschillen tussen Europese regio's te verkleinen heeft de Europese Unie het Europees Fonds voor Regionale Ontwikkeling opgericht. Kansen voor West III is één van de vier landsdelige EFRO-programma's.</p>
<p>ELFPO (Europees Landbouwfonds voor Plattelandsontwikkeling)</p>	<p>Europees fonds om het platteland van Europa te versterken. De Nederlandse uitvoering hiervan is het subsidieprogramma POP (Plattelandsontwikkelingsprogramma). Dit programma richt zich onder andere op:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Agrarisch ondernemerschap: versterken van innovatie, verduurzaming en concurrentiekracht; 2. Duurzaam beheer van natuurlijke hulpbronnen (verbetering waterkwaliteit); 3. Goede conditie van het platteland (biodiversiteit, natuur en landschap).
<p>Interreg VIA Duitsland-Nederland</p>	<p>Subsidieprogramma om de Europese samenwerking tussen grensregio's te stimuleren en te bevorderen. Interreg VIA Deutschland-Nederland richt zich op grensoverschrijdende samenwerking tussen Nederland en de Duitse deelstaten Noordrijn-Westfalen en Nedersaksen. Het programma definieert de volgende prioriteiten:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Een innovatiever programmagebied; 2. Een groener programmagebied; 3. Samenwerken aan een verbonden grensgebied; 4. Een Europa dicht bij de burger in het grensgebied. <p>De prioriteiten hebben als doel om het programmagebied zo goed mogelijk te laten ontwikkelen.</p>
<p>Interreg VIA Euregio Maas-Rijn</p>	<p>Subsidieprogramma om de Europese grensoverschrijdende projecten in het Maas-Rijngebied te ondersteunen. Het programmagebied van het Interreg VIA EMR (Euregio Maas-Rijn) programma omvat Limburg, Zuidoost Noord-Brabant en delen van België en Duitsland. Projecten op de volgende gebieden worden binnen dit programma gefinancierd:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Een slimmer Maas-Rijngebied; • Een groener, koolstofarm Maas-Rijngebied; • Een socialer Maas-Rijngebied; • Beter samenwerkingsbestuur in het Maas-Rijngebied.
<p>Interreg VIA Vlaanderen-Nederland</p>	<p>Subsidieprogramma om grensoverschrijdende samenwerking tussen Vlaamse en Nederlandse partijen te bevorderen. Het programmagebied omvat in Nederland de provincies Limburg, Noord-</p>

	<p>Brabant en Zeeland. In Vlaanderen gaat het om de provincies Antwerpen, Limburg, Oost-Vlaanderen, Vlaams-Brabant (enkel het arrondissement Leuven) en West-Vlaanderen (met uitzondering van de arrondissementen Veurne en Ieper). Interreg VIA Vlaanderen-Nederland kent vier onderdelen, met daarbinnen diverse prioriteiten. De vier onderdelen zijn:</p> <ol style="list-style-type: none">1. Een slimmer Europa;2. Een groener Europa;3. Een socialer Europa;4. Een Europa zonder grenzen.
Interreg VIB Noordzeeregio	<p>Subsidieprogramma om de transnationale samenwerking tussen partners (publiek en privaat) uit verschillende landen te stimuleren en te bevorderen. Naast Nederlandse regio's, maken regio's van de lidstaten België, Duitsland, Noorwegen, Zweden, Denemarken en het Verenigd Koninkrijk deel uit van het programmagebied. In het programma staan vier thematische prioriteiten centraal:</p> <ol style="list-style-type: none">1. Robuuste en intelligente economieën in de Noordzeeregio;2. Een groene transitie in de Noordzeeregio;3. Een klimaatbestendige Noordzeeregio;4. Betere governance.
Interreg VIB North West Europe	<p>Subsidieprogramma om de transnationale samenwerking tussen partners (publiek en privaat) uit verschillende landen te stimuleren en te bevorderen. Het Noordwest-Europa-programma is van toepassing in de gemarkeerde regio's van Nederland en in regio's van de lidstaten België, Duitsland, Frankrijk, Ierland, Luxemburg en Verenigd Koninkrijk, alsmede Zwitserland. Deze samenwerking richt zich op vijf prioriteiten:</p> <ol style="list-style-type: none">1. Een slimmer en klimaatbestendiger NWE-gebied;2. Slimme en gelijkwaardige energietransitie;3. Transitie naar een circulaire economie;4. Bevorderen van innovatie in het NWE programmagebied;5. Transitie naar een sociaal-inclusieve, duurzame en bestendige maatschappij.
Just Transition Fund (JTF)	<p>Het Just Transition Fund (JTF) is een EU-financieringsinstrument voor regio's die afhankelijk zijn van fossiele brandstoffen en industrieën met een hoge uitstoot. Het programma wordt ingezet om de sociaaleconomische gevolgen van de klimaattransitie op te vangen, waarbij een aspect van het programma zich ook richt op de arbeidsmarkt. Het doel is om hen te helpen zich voor te bereiden op de transitie die nodig is om in 2030 minimaal 55 % emissiereductie en klimaatneutraliteit in 2050 te realiseren.</p>

Overzichtstabel Europees programma – nationale regie

AMIF	<p>Het Asiel, Migratie en Integratiefonds is een onderdeel van de subsidieregeling voor de Europese migratie- en veiligheidsfondsen (EMFV) 2021-2027. Het AMIF biedt subsidie voor de volgende vier doelstellingen:</p> <ol style="list-style-type: none">1. Asiel en opvang;2. Legale migratie;3. Integratie;4. Terugkeer.
EMVAF	<p>Het Europees Maritiem, Visserij en Aquacultuur Fonds (EMVAF) geeft subsidie om innovatie te ondersteunen om de volgende hoofddoelen te ondersteunen:</p> <ul style="list-style-type: none">• Het verder verduurzamen en flexibiliseren van de visserijvloot door innovatie;• Het behouden van de aquacultuurproductie;• Een bijdrage leveren aan natuuronderzoek- en behoud;• Ervoor zorgen dat Nederland haar verplichtingen uit het gemeenschappelijk Visserijbeleid op het gebied van datacollectie en controle- en handhaving nakomt.
ESF+	<p>Het Europees Sociaal Fonds+ (ESF+) is het belangrijkste Europese middel om werkgelegenheid te ondersteunen, mensen aan werk te helpen en te zorgen voor eerlijke arbeidskansen voor alle EU-burgers. Er zijn drie focuspunten:</p> <ol style="list-style-type: none">1. Kwetsbare en werkzoekenden;2. Voedselhulp;3. Sociale Innovatie.
ISF (Fonds voor de Interne Veiligheid)	<p>Het fonds voor de Interne Veiligheid (ISF) is onderdeel van de subsidieregeling voor de Europese migratie- en veiligheidsfondsen (EMFV) 2021 – 2027. De subsidieregeling ISF bevat uit drie doelstellingen:</p> <ol style="list-style-type: none">1. Verbeteren en vergemakkelijken van uitwisseling van informatie;2. Verbeteren en intensiveren van grensoverschrijdende coördinatie en samenwerking;3. Ondersteunen van versterking van capaciteiten van lidstaten voor het voorkomen en bestrijden van criminaliteit, terrorisme en radicalisering en beheersen van veiligheid gerelateerde incidenten, risico's en crises.

Overzichtstabel Europees programma – Europese regie

CEF (Connecting Europe Facility)	<p>De Connecting Europe Facility (CEF) ondersteunt een efficiënte, geïntegreerde, duurzame en multimodale infrastructuur in de EU. CEF heeft de volgende pijlers:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. CEF-Energie; 2. CEF-Digitaal; 3. CEF-Transport. <p>CEF 2021-2027 onderstreept de synergiën tussen de vervoers-, energie- en digitale sector en stimuleert sector overstijgend werk op gebieden als geautomatiseerde mobiliteit en alternatieve brandstoffen.</p>
COSME	<p>COSME staat voor 'Competitiveness of enterprises and SMEs' en heeft als doel om het concurrentievermogen van het MKB in Europa te verbeteren. Het programma ondersteunt het MKB op de volgende gebieden:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Toegang tot financiering; 2. Toegang tot internationale markten; 3. Een gunstig ondernemersklimaat.
COST	<p>Coördineren en afstemmen van nationaal gefinancierd onderzoek dat fundamenteel en/of precompetitief van aard is, gericht op vreedzame doeleinden: vraagstukken die voor verschillende landen een gelijke strekking hebben en een basis vormen voor harmonisatie en regelgeving.</p>
Creative Europe	<p>Het Creative Europe programma heeft tot doel de Europese creatieve en culturele sector te stimuleren en daarmee bij te dragen aan zowel de economie, werkgelegenheid, innovatie en sociale cohesie in Europa als ook de verdere ontwikkeling van de Europese cultuur. Het programma bestaat uit drie onderdelen, te weten:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Cultuur; 2. Media; 3. Sector overschrijdend innovaties en acties. <p>Deze drie onderdelen hebben samen twee hoofddoelstellingen:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. De bescherming, ontwikkeling en bevordering van de Europese culturele en taalkundige verscheidenheid en het culturele en taalkundige erfgoed; 2. Het economische potentieel en concurrentievermogen van de culturele en creatieve sectoren te vergroten, met name de audiovisuele sector.
Digital Europe	<p>Digital Europe is het Europese programma gericht op digitalisering van de Europese Unie. Het programma zet zowel in op het ontwikkelen van technologie als het toepassen van die technologieën in de samenleving. Digital Europe richt zich op de volgende prioriteiten:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Supercomputing; 2. Artificial Intelligence; 3. Cybersecurity; 4. Advanced Digital Skills; 5. Breed gebruik van digitale technologieën in de economie en samenleving.
EEE-F	<p>Publiek-privaat partnerschap van de Europese Unie met EIB en een Duitse en Italiaanse bank, gericht op mitigatie van klimaatverandering. Financiering voor energie-efficiëntie, gebruik van hernieuwbare energiebronnen en 'schoon stedelijk</p>

	<p>transport'. Begunstigden zijn lokale, regionale en mogelijk nationale overheden of publieke en private ondernemingen die namens deze overheden optreden.</p>
ELENA	<p>Met de ELENA subsidie steunt Europa samen met de EIB (Europese Investeringsbank) steden en regionale overheden bij de uitwerking van hun innovatieve investeringsprogramma's of projecten. ELENA bestaat uit drie onderdelen:</p> <ol style="list-style-type: none">1. Energie-efficiëntie;2. Duurzame residentiële gebouwen;3. Stedelijke mobiliteit en transport.
Erasmus+	<p>Erasmus+ is het Europese subsidieprogramma voor onderwijs, jeugd en sport. Aan de basis staat de gedachte dat investeringen in onderwijs, opleidingen en niet-formeel leren van cruciaal belang zijn om mensen - ongeacht hun leeftijd of achtergrond - de kans te geven zich voortdurend te ontwikkelen oftewel: een leven lang te leren. Erasmus+ kent in de programmaperiode 2021-2027 de volgende prioriteiten:</p> <ol style="list-style-type: none">1. Inclusie en diversiteit;2. Digitalisering;3. Participatie;4. Green Erasmus+ (duurzaamheid, milieu en klimaat).
Europe for Citizens (CERV)	<p>Europees programma gericht op het actief maken van burgers voor de Europese samenleving. Het programma kent vier pijlers:</p> <ol style="list-style-type: none">1. Gelijkheid, rechten en gendergelijkheid;2. Betrokkenheid en participatie van burgers;3. Daphne (geweld);4. Waarden van de Unie.
European Urban Initiative	<p>Het Europees programma European Urban Initiative richt zich op proefprojecten en innovatieve oplossingen voor duurzame stadsontwikkeling. Projecten met de volgende onderwerpen vallen onder European Urban Initiative:</p> <ul style="list-style-type: none">• Milieu en klimaat;• Inzet van digitale technologie ten behoeve van innovatie;• Cultuur en erfgoed;• Duurzaam toerisme;• Veiligheid in stedelijke gebieden.
Europees Globaliseringsfonds Eurostars	<p>Het Europees fonds voor aanpassing aan de globalisering biedt steun aan mensen die hun baan verliezen door structurele veranderingen als gevolg van globalisering.</p> <p>Eurostars ondersteunt innovatief MKB bij internationale onderzoeks- en ontwikkelingsprojecten. De doelstelling van Eurostars is de groei en innovativiteit van het MKB te bevorderen. Dit door internationale onderzoeks- & ontwikkelingsprojecten door het MKB te stimuleren. Projecten dienen gericht te zijn op het creëren van innovatieve producten, processen en diensten voor commercialisering.</p>
Horizon Europe	<p>Horizon Europe is hét financieringsprogramma voor onderzoek en innovatie. De belangrijkste doelstelling is het stimuleren van wetenschap en innovatie in het bedrijfsleven en de academische wereld.</p>

	<p>Een projectvoorstel moet altijd passen binnen één van de pijlers van Horizon:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) Pijler 1: Excellent Science; 2) Pijler 2: Global Challenges and European Industrial Competitiveness; 3) Pijler 3: Innovative Europe.
Interreg VIC Europe	<p>Interreg VIC Europe is het Europese programma dat ten doel heeft om beleidsleren, op het gebied van regionale ontwikkeling, tussen nationale, regionale en lokale overheden te ondersteunen. Interreg Europe zet zich in op drie thema's:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Een concurrerender en slimmer Europa; 2. Een groener en veerkrachtiger Europa; 3. Een socialer en inclusiever Europa.
Innovation Fund	<p>Het Innovation Fund financiert projecten die innovatieve koolstofarme technologieën demonstreren. Het doel is om marktklare oplossingen voor de industrie te realiseren, waarmee ook deze sector klimaatneutraal wordt. Het Innovation Fund richt zich op zeer innovatieve technologieën en grote flagship projecten die aanzienlijke emissiereducties kunnen opleveren. Het gaat het demonstreren van unieke, zeer innovatieve projecten.</p>
Interregional Innovation Investments (I3)	<p>Het nieuwe I3 programma heeft als doel om interregionale innovatieprojecten te ondersteunen in commercialiserings- en opschalingsfasen. Nederlandse partijen kunnen meedoen in beide onderdelen van het programma:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) Financiële en adviserende steun voor investeringen in interregionale innovatieprojecten 2) Financiële en adviserende steun voor het ontwikkelen van waardenketens in minder ontwikkelde regio's.
LIFE	<p>LIFE is hét Europese programma voor activiteiten en projecten die een bijdrage leveren aan het klimaat, het milieu en de natuur. Het programma biedt voor veel verschillende onderwerpen mogelijkheden, denk aan energie-efficiëntie, biodiversiteit, luchtkwaliteit en circulaire economie.</p> <p>LIFE bestaat uit twee subthema's met eigen prioriteiten en bijbehorende openstellingen.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Subthema Milieu Natuur en Biodiversiteit Circulaire economie en levenskwaliteit 2. Subthema Klimaat Klimaatmitigatie en -adaptie Transitie naar schone energie
URBACT	<p>URBACT is het Europese territoriale coöperatieprogramma. URBACT bevordert duurzame geïntegreerde stedelijke ontwikkeling in steden in heel Europa en is een succesvol instrument van het Europese cohesie beleid. URBACT richt zich op:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Capaciteit om stedelijk beleid te ontwikkelen; 2. Ontwerpen van beleid; 3. Implementatie van beleid; 4. Opbouwen en delen van kennis.